

TAHTACI TÜRKMENLER VE KASTAMONU'DAKİ İZLERİ TRACES OF TAHTACI TURKMEN IN KASTAMONU

MEHMET KILDIROĞLU*

Sorumlu Yazar

Öz

Tahtacı Türkmenler Anadolu'da genellikle ormanların bulunduğu Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege ile bir kısmı Marmara bir kısmı Ege'de bulunan Balıkesir ve Çanakkale illerimizde yaşamaktadırlar. Geçmişte genellikle orman işçiliği ile meşgul olan Tahtacı Türkmenler günümüzde ormanların kendilerine kapatılmasından dolayı değişik iş kollarında hayatlarını kazanmaktadırlar. Kastamonu ilimiz de ormanlar bakımından diğer bölgelere göre oldukça zengindir. Büyük bir kısmı ormanlarla kaplıdır. Tahrir kayıtlarında Ağaççıyan Cemaati, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre gibi cemaatlerden söz edilmesine rağmen şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Kastamonu'da Tahtacı Türkmenlerin yaşadıklarından bahseden bir çalışma olmamıştır. 2020 yılında Sadullah Gülten yazdığı bir makalede bunu gündeme getirmiştir. Tahtacı Türkmenlerin kökeni konusunda da tartışmalar vardır. Günümüzde Kastamonu'da Tahtacı Türkmen vatandaşlarımız yaşamamaktadır. Ancak tarihi kayıtlar ve yer adlarında bazı Tahtacı Türkmen izlerine rastlanmaktadır. Alevi inancına ve kültürüne sahip olan Tahtacı Türkmenlerin bazı oymak ve cemaat adları ile Aleviliğin temel kavramlarını ifade eden adlar Kastamonu'da günümüze kadar yer adı olarak korunmuştur. Ağaççıyan Cemaati, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre gibi cemaatler yanında Abdal, Ali, Baba, Çerçi, Dede, Eren, Ese, Haydar, Hasan, Hüseyin, Nalcı, Kalender gibi Alevilerin bağlandığı ve saygı duyduğu kişilerin adları da yer adı olarak bilinmektedir. Bunlardan Tahtacı aynı zamanda bir meslek grubunu ve kökü eskilere dayanan bir Türk oymağını bildirmek için kullanılmaktadır. Tahtacı, ağaç işleri ile uğraşan değişik Türkmen boy, oymak ve cemaatlerine mensup kişilerin adı olmuştur. Ancak bu grubun kendi şahsına münhasır uyguladığı adetler ve ritüeller vardır. Bundan dolayı Tahtacı Türkmenler diğer Alevi gruplarına göre daha çok ilgi çekmiştir. Yerli yabancı birçok araştırmacı Tahtacı Türkmenlerin kökeni ve inançları üzerine araştırmalar yapmışlar, onlarla ilgili değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Fakat tarih bakımından konu çok az ele alınmıştır. Tahtacı Türkmenlerin şimdiye kadar daha ziyade Adana, Mersin, Antalya, Aydın, Muğla, Manisa, İzmir, Balıkesir, Çanakkale illerimizde yaşadıkları biliniyordu. Ancak XV. Yüzyılın son çeyreği ve XVI. Yüzyıla ait tahrir kayıtlarında bu grubun izlerine Kastamonu'da Araç ve Küre ilçelerinde rastlanmaktadır. Adı geçen tahrirlerde Küre'nin birkaç köyünde ve Araç'ın bir köyünde Tahta Cemaati (Araç), Tahtacıyan-ı Küre Cemaati (Küre), Tahtaluyu diğer Yaylağı (Tosya) Ağaçeri (Sinop), Ağaççıyan Cemaati (Daday), Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Cemaati (Küre) gibi cemaatler kaydedilmiştir. Hatta bu gruba yakın veya bu grupla ilişkisi olduğu düşünülen, Abdal, Baltacı, Bıçakçılar (Bıkcıılar), Çerçi, Çubukçu, Hızarcı vs. gruplar ve Tahtacı oymaklarından Aydınlı, Alcı, Çaylak, Çerçili, Çoban (Çobanlı), Eseli, Evciler, Gökçeli, Kabakçı, Kabaklı, Kâhya, Nalcı, Neccar gibi oymak adları da Kastamonu bölgesinde yer adı olarak bulunmaktadır. Bu çalışmada daha çok Tahtacı Türkmenlerin kökeni, Kastamonu ile

Araştırma Makalesi / Künye: KILDIROĞLU, Mehmet. "Tahtacı Türkmenler ve Kastamonu'daki İzleri". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 115 (Eylül 2025), s. 235-257. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1552463>

* Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi, E-mail: mkildirolu@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7467-939X

ilçelerindeki Tahtacı Türkmenler ile onlarla ilişkili boy, oymak ve cemaatler, Türkistan Türkleri ile bağlantıları yer adları ve inançlarından yola çıkılarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ağaççıyan Cemaati, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Cemaati, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre Cemaati, Kazayağı Damgası, Mangışlak, Alevi

Abstract

Tahtacı Turkmens generally live in the Southeastern Anatolia, Mediterranean, Aegean and Balıkesir and Çanakkale provinces, some of which are in Marmara and some in Aegean, where forests are located in Anatolia. Tahtacı Turkmens, who were generally engaged in forestry in the past, today earn their living in different branches of work due to the closure of forests to them. Our Kastamonu province is also quite rich in terms of forests compared to other regions. A large part of it is covered with forests. Although communities such as Ağaççıyan Community, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre are mentioned in Tahrir records, there has been no study conducted so far that mentions the existence of Tahtacı Turkmens in Kastamonu. Sadullah Gülten brought this to the agenda in an article he wrote in 2020. There are also discussions about the origin of Tahtacı Turkmens. Today, Tahtacı Turkmen citizens do not live in Kastamonu. However, some Tahtacı Turkmen traces are found in historical records and place names. Some of the tribe and community names of Tahtacı Turkmens who have Alevi belief and culture and names expressing the basic concepts of Alevism have been preserved as place names in Kastamonu to this day. In addition to communities such as Ağaççıyan Community, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre, the names of people to whom Alevis are attached and respected such as Abdal, Ali, Baba, Çerçi, Dede, Eren, Ese, Haydar, Hasan, Hüseyin, Nalçı, Kalender are also known as place names. Of these, Tahtacı is also used to indicate a professional group and a Turkish tribe whose roots go back to ancient times. Tahtacı has become the name of people belonging to different Turkmen tribes, clans and communities engaged in woodwork. However, this group has its own unique customs and rituals. For this reason, Tahtacı Turkmens have attracted more attention than other Alevi groups. Many local and foreign researchers have conducted research on the origins and beliefs of the Tahtacı Turkmens and put forward different views about them. However, the subject has been rarely addressed in terms of history. Until now, it was known that the Tahtacı Turkmens lived mostly in the provinces of Adana, Mersin, Antalya, Aydın, Muğla, Manisa, İzmir, Balıkesir, Çanakkale. However, in the census records of the last quarter of the 15th century and the 16th century, traces of this group can be found in the Araç and Küre districts of Kastamonu. In the aforementioned censuses, communities such as Tahta Community (Araç), Tahtacıyan-ı Küre Community (Küre), Tahtaluyı other Yaylağı (Tosya), Ağaçeri (Sinop), Ağaççıyan Community (Daday), Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Community (Küre) were recorded in several villages of Küre and in one village of Araç. In fact, groups close to or thought to be related to this group such as Abdal, Baltacı, Bıçakçılar (Bıçkıcılar), Çerçi, Çubukçu, Hızarcı etc. and Tahtacı tribes such as Aydınli, Alçı, Çaylak, Çerçili, Çoban (Çobanlı), Eseli, Evciler, Gökçeli, Kabakçı, Kabaklı, Kâhya, Nalçı, Neccar are also found as place names in the Kastamonu region. In this study, the origin of Tahtacı Turkmens, Tahtacı Turkmens in Kastamonu and its districts and their related tribes, tribes and communities, their connections with Turkestan Turks will be discussed based on place names and beliefs.

Key Words: Ağaççıyan Community, Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Community, Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre Community, Kazayağı Stamp, Mangışlak, Alevi

Giriş

Tahtacı Türkmenler bugün Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Manisa, Mersin, Muğla illerindeki çeşitli yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. (Çıblak Coşkun, 2013, 43-44, 48-55; Mutlu, 2011, 1557-1558) Geçmişte genellikle orman işçiliği ile meşgul olan Tahtacı Türkmenler günümüzde ormanların kendilerine kapatılmasından dolayı değişik iş kollarında

hayatlarını kazanmaktadırlar. Kastamonu ilimiz de ormanlar bakımından diğer bölgelere göre oldukça zengindir. Büyük bir kısmı ormanlarla kaplıdır. Buna rağmen şimdiye kadar yapılan araştırmalarda Tahtacı Türkmenlerin tarihine değinen ya da tarihi belgelere dayalı çalışmalar oldukça azdır. Cahit Telci (Telci, 2016, 5-33), Sadullah Gülten (Gülten, 2020, 143-167) ve Ufuk Ali Kaftanlı (Kaftanlı, 2023, 185-210) gibi araştırmacılar arşiv belgelerine dayalı çalışmalar yapmışlardır. Diğer çalışmalar ise daha çok Tahtacıların inançları, sosyolojik boyutu ve halk bilimi ile ilgilidir. Kastamonu’da Tahtacı Türkmenlerin varlığı arşiv belgelerine dayalı olarak Sadullah Gülten tarafından araştırılmıştır. (Gülten, 2020, 152) Bunun dışında hiçbir çalışmada Kastamonu’da Tahtacı Türkmenlerin varlığından bahsedilmemiştir. Adlarının anlamının ağaç ve tahta ile ilgili olduğu bilinen Tahtacı Türkmenlerin Kastamonu bölgesinde olmaması ilginçtir. Bu çalışmanın amacı yer adlarından, soyadlarından, sülale adlarından ve damgalarından yola çıkarak Tahtacıların kökeni ve Türkmen olduklarını destekleyen bazı bilgiler ile Kastamonu’da geçmişte Tahtacı Türkmenlerin yaşamış olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmanın sınırları bugünkü Kastamonu il sınırlarını kapsamaktadır. Araştırma yapılırken Kastamonu Sancağının ilk tahriri olan 1487 tahriri ile 1530, 1582 yıllarına ait tahrir kayıtlarına ve değişik tarihlere ait şer’iye sicillerine başvurulmuştur. Tahtacı Türkmenlerin oymak ve obaları hakkında yapılan en güncel çalışmalardan da yararlanılmıştır. (Mutlu, 2011, 1557-1566) Tahtacıların kökeni ve onların Türkistan’la bağlantıları, bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışmalara yeni bilgiler eklenerek ortaya konulmuştur. Çalışma üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde Tahtacı kimliği, Tahtacı Türkmenlerin yaşadıkları yerlerden bahsedilirken, ikinci bölümde Anadolu’da Tahtacı Türkmen oymakları ve Türkistan’da bazı yerlerde bulunan Tahta adlı yerler ile Tahtacı Türkmenler arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır, üçüncü ana başlıkta ise Kastamonu’da yer, sülale ve soyadlarından yola çıkarak Tahtacı Türkmen oymak ve obalarının varlığı ispat edilmeye çalışılmıştır.

1.1 Tahtacı Adının Ortaya Çıkışı

Tahtacı Türkmenler küçük bir topluluk olmalarına rağmen haklarında değişik alanlarda çok sayıda araştırma yapılmış bir Türkmen oymağıdır. (Akgül, 2022, 467-486) Anadolu’ya gelmeden önce ormanlarda yaşadıkları kesin olarak bilinmemekle birlikte onlar yakın zamana kadar geçimlerini orman işçiliği yaparak kazanmışlardır. Bu nedenle onlara Tahtacı denmiştir. İleride görüleceği gibi bize göre bu ismi Anadolu’da almışlardır. Nitekim Irak’ın Düzhurma (Tuzhurmatı) şehrine giden bir Tahtacının orada karşılaştığı insanlarla kolay anlaştığını söylemesi ama onların Tahtacı adını aldıklarına dair bir şeyden bahsetmemesi, onlar da bizim gibi Tahtacı dememesi, onlar da bizim gibi demesi Tahtacı ismini Anadolu’da aldıklarını göstermektedir. (Yörükan, 1929, 61) Tahtacı Türkmenler Aleviliği benimsemiştir. (Ersal, 2015, 38-39) Yani “Tahtacı olduğunu söyleyen herkes aynı zamanda Alevi’dir. Her Alevi Tahtacı değildir, Tahtacıym diyen bir kişi aynı zamanda Türkmen’dir, her Türkmen’im diyen Tahtacı olmayabilir.” (Engin & Engin, 2004, 43; Gülten, 2020, 144) Tahtacı Türkmenler uzun yıllar ağaç işçiliği ile uğraşmışlar, ağaç işçiliğinin yapılabildiği bölgelerde geçimlerini sağlamışlardır. (Kanburoğlu, 2006, 7) Anadolu’da Tahtacı adını almalarının sebebi ağaç işçiliği ile uğraşmaları olmalıdır.

1.1.2. Tahtacı Türkmenlerin Yaşadıkları Yerler

Tahtacılar günümüzde genellikle Güneydoğu, Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgesinin bir kısmındaki illerimizde yaşamaktadırlar. (Çıblak Coşkun, 2013, 33-

54) Bizim yaptığımız çalışmada onların Karadeniz yani Batı Karadeniz bölgesinde Kastamonu’da yaşadıklarına dair veriler sunulmuştur. Çalışmamızın sınırlarına girmedği için Kastamonu’ya yakın illerimiz Bolu, Çankırı, Karabük, Sinop ve Zonguldak’ı araştırmaya dâhil etmedik. Büyük ihtimalle buraların ormanlık kesimlerinde de geçmişte Tahtacı Türkmenler ile onların oymak veya obaları yaşadılar ve halen yaşamaktadırlar. İleride yapılacak araştırmalarla buralarda da Tahtacı Türkmenlerin bulundukları daha net bir şekilde ortaya konabilir.

1.1.3. Tahtacı Türkmenlerin Kökenleri

Tahtacı Türkmenlerin kimliği konusunda bugüne kadar yerli yabancı birçok kişi görüş beyan etmiştir. Bu görüşlerden özellikle batılıların ki tarafıdır. Türkçe konuşan ve kendilerini Türkmen olarak tanımlayan bir toplumu Rum, Yahudi, Ermeni, Hristiyan olarak göstermeye çalışmışlardır. (Engin,1998, 14, 19, 68; Çıblak, 2005, 31; Erten, 2018, 444; Bent, 2021, 227; Küçük, 2009, 28) Yerli araştırmacılar ise genellikle onların Türk ve Türkmen oldukları fikrinde birleşirler. Sadece Ziya Gökalp, Baha Said, Faruk Sümer, Yusuf Ziya Yörükkan ve Musa Seyirci onları Türklerin değişik gruplarından olarak tanımlarlar. Faruk Sümer Tahtacı Türkmenleri Ağaçerilerin devamı olarak görür. Ancak Sadullah Gülten “Ağaçerilerin 1390’lı yıllarda Sivas’ın güneyinde yolları kesip geçitleri tuttuğu sırada Batı Anadolu’nun ucundaki Tahtacılar 1300’lü yılların başından itibaren ağaç işleri ile meşguldüler. Tahtacıların Aydınoğulları zamanından itibaren Batı Anadolu’da görülmesi Sümer’in onların XVIII. Yüzyılda bölgeye geldikleri tezini çürütmektedir.” diyerek onların Ağaçerilerden önce varlığını ileri sürmektedir. (Sümer, 2010, 437; Gülten, 2020, 148) Ağaçerilerin isimlerini ağaç işleri ile uğraştıklarından değil, ormanlık alanda yaşadıklarından dolayı aldıklarına dikkati çeker. (Gülten, 2020, 149) Yusuf Ziya Yörükkan Oğuzların Bayat boyu ile birlikte Anadolu’ya gelen Tahtahlar olduklarını ileri sürer. (Şeşen, 2010, 63) Musa Seyirci Tahtacı Türkmenlerin kökenini Oğuz, Kıpçak ve Uygurlara bağlar. (Seyirci, 1990, 27) Baha Said de Aktav Türkleri/Türkmenleri olduklarını iddia eder. (Sümer, 1962, 521-528; Sümer, 2010, 436-437; Sarısır, 2012, 94,184; Toros, 2015, 28; Sadı, 2018, 437-442; Said, 2018, 444; Erten, 2018, 445-446, Yörükkan, 2015, 364-367) Hazar Denizi’nin doğusunda bulunan ve Kazakistan’ın Mangıstau veya Mangışlak adıyla bilinen bölgesindeki Aktav’da Takta (Tahta) adlı bir yerin mevcut olması (Köşimova, 2020, 136) Baha Said’in görüşünün yabana atılamayacağını göstermektedir. Bu bölgede geçmişte Türkmenler yoğun olarak yaşadılar, bugün ise bölge daha çok Kazak Türkleri ile meskündür. Ebu Dülef’in bu bölgeye yani Mangışlak’a gittiğini ve buranın ormanlık olduğunu yazması da Anadolu Tahtacı Türkmenlerinin Harezm’in kuzeyindeki Aktav’dan geldiklerinin bir başka delili olabilir. (Gündoğdu, 2013, 53) Bugünkü Kazakların oluşumunda adı geçen bölgede yaşayan Oğuzların/Türkmenlerin büyük katkısı vardır. Yabancılar Tahtacı Türkmenlerin kökenini Türkistan’da aramamışlardır. Türkistan’da Tahta adını taşıyan başka yerler de vardır. Tahta adını taşıması onların Türkistan’dan geldiklerini gösterir mi? diye bir soru gelebilir aklımıza. Eski Türk ad verme geleneğine göre çoğunlukla yerleşilen yere hangi boy veya oymak yerleştiyse onun adı veriliyordu. Bu gelenek Türkler Anadolu’ya geldikten sonra da uzun süre devam etmiştir. Bu nedenledir ki Anadolu’da Oğuz boy adları yer adı olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu sebeplerle tahta adı da Türkistan’da bazı yerlerde korunmuştur. Yani bu isimleri adı geçen yerlere yerleşenler vermiş olabilir. Ayrıca Kırgızistan’da Yesevi’nin izbasarları ya da Yesevi öğretisini benimseyenler olarak bilinen Laçiler’in inanç uygulamaları da Tahtacı Türkmenlerinki ile aynılık göstermektedir. (Yaman, 2004,

33-45) Türkistan'dakilerin varlığı eskilere dayanıyor olmalıdır. Görüldüğü gibi isim her ne kadar meslekle ilgili olsa da oymak ve oba adı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile Batılı araştırmacıların Tahtacıları Anadolu'nun yerlilerinden Hititlerin kalıntıları, Rum, Yahudi, Ermeni olarak veya Hristiyan¹ bir grup gibi göstermelerinin dayanağı yoktur. Adlarından ağaç işleri ile uğraştıkları kesin olarak belli oluyor. İlk olarak tahta adlı bir oymaktan ortaya çıkan Tahtacılar daha sonra başka boy, oymak ve obalardan kimseleri de içine alarak Tahtacılar diye adlandırılmış olmalıdır. Bu tür yapılar Türk siyasi yapısında oldukça yaygındır. Tahtacı Türkmenlerin çekirdeğini Tahta adlı oymak oluşturmuş olmalıdır.

2.1. Tahtacı Türkmenlerin Ocakları, Oymakları, Obaları ve Damgaları

Tahtacı Türkmenler iki Alevi ocağına bağlı değişik oymak ve obalardan oluşmaktadır. Bunlardan birisi Pir'i Durhasan Dede olan Adana'nın Ceyhan İlçesine bağlı (eski adı Evci'dir) olan ve sonradan İzmir Narlıdere'ye taşınan Yanyatır (Yusuf Ziya Yörükkan-Yanyatır olarak adlandırmıştır) Ocağı'dır (Yörükkan, 1929, 67-68; Üzel, 2021, 11-14), diğeri de Gaziantep'in İslâhiye Kazası Çerçili Köyünde Piri İbrahim Sanî'nin mezarı bulunan sonradan Aydın'a taşınan Hacı Emirli Ocağı'dır. (Çıblak, 2007, 673; Ersal, 2022 42-54)

Yanyatır ve Hacı Emirli ocaklarına bağlı Tahtacı oymakları ise aşağıdaki tabloda gösterilen oymaklardır. (Bkz. Tablo I)

Tablo I Yanyatır ve Hacı Emirli Ocaklarına Bağlı Tahtacı Türkmen Oymakları

Yanyatır Ocağına Bağlı Tahtacı Oymakları	Hacı Emirli Ocağına Bağlı Tahtacı Oymakları
Çobanlı Oymağı	Şehepli (Sahip, Sahiplü) Oymağı
Çaylak Oymağı	Kabakçı Oymağı
Sivri Külahlı Oymağı	Aydınlı Oymağı
Cingöz Oymağı	
Üsküdarlı Oymağı	
Enseli (Eseli) Oymağı	
Ala Abalı Oymağı	
Çiçili Oymağı	
Mazıcı Oymağı	
Kâhyalı Oymağı	
Gökçeli Oymağı	
Nacarlı Oymağı	

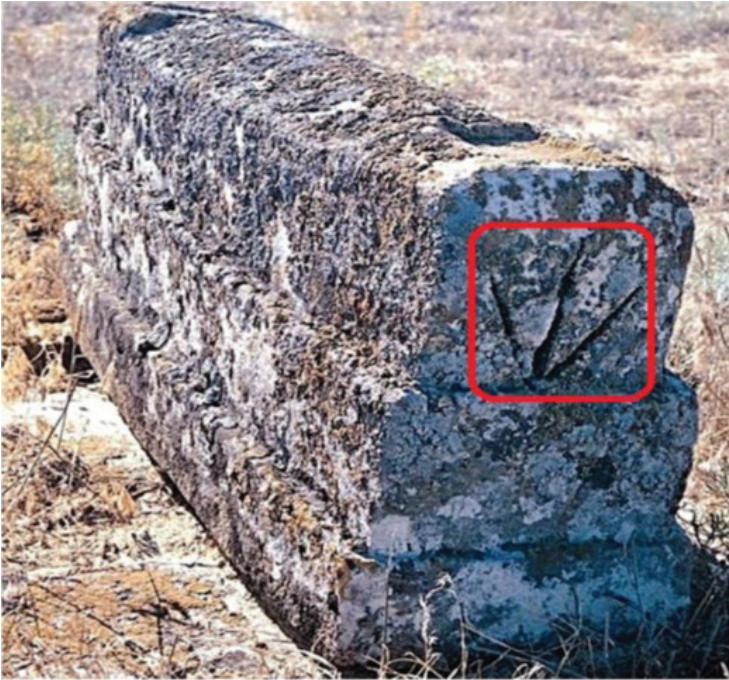
Tahtacı Türkmenler diğer Alevi gruplarından bazı özel inanç uygulamaları ile ayrılırlar. Mesela, Tahtacı Türkmen olmayan bir Alevi dedesinin hükmü onların içerisinde geçerli değildir; bu dedeler posta oturamaz ve Tahtacı ilkelerini yerine getiremedikleri için cemlerde yer alamazlar. Tahtacı Türkmenler Alevi inanç sürecinin Pir'i olarak kabul edilen Hacı Bektaş-ı Veli'yi üst otorite olarak tanımazlar. (Yörükkan, 1929, 61) İmam Rıza'yı Pir olarak kabul ederler. İttihat ve Terakki Döneminde Adana Valiliği tarafından Tahtacı Yörükler hakkında hazırlanan bir raporda bunun tam tersi bütün Tahtacıların Hacı Bektaş Veli'yi kendilerine mürşit olarak kabul ederler denilmektedir. Ancak Tahtacıların Balım Sultan'dan sonra pir evinden uzaklaştıkları belirtiliyor. (Bilge, 2021, 3; Aytaş, 2012, 69) Çünkü daha XIV. Yüzyılda

1 Cem ayinlerinde içki kullanılmasını Hristiyanlıkla ilişkilendirmişlerdir. İçki olayı (dolu, bade) Ersal'ın makalesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Bkz: Ersal, 2016: 128-155.

bile Anadolu'da Seyyid Ebu'l Vefa'nın ve Baba İlyas'ın adları geçmesine rağmen Hacı Bektaş-ı Veli'nin adı geçmiyordu. (Ocak, 2000, 238) Tahtacı Türkmenlerin Anadolu'daki varlığı Hacı Bektaş-ı Veli'den önceki dönemlere uzanıyor.

Tahtacıların kendilerine ait ayrı bir damgaları da vardır. (Yörükân,1929, 61) Kazayağı şeklindeki bu damga Anadolu Tahtacılarında mezar taşlarına çizilir. “Alevilikteki «Pençe-i Al-i Aba =Abanın altındakilerin yani Ehl-i Beyt'in pençesi», kazayağına tamamen benzer. Soy, sülale anlamına gelen kelime, zamanla Ali'ye benzetilmiş ve «Hz. Ali Pençesi» sayılmıştır.” (Eröz, 2012, 295) Bu damga Salur ve Çepni boyu damgasına (Çandarlı Şahin, 2022, 8; Bekaroğlu-Gezici, 2023, 475) benzemekle birlikte Kırgız Kandı (Kañlı) ve Hakas Tayas damgaları ile de aynılık gösterir. Kırgız Kandı (Kañlı) ve Hakas Tayas damgası yatay üç çizgi veya üç ok şeklindedir. (Karatayev, 2003, 198) Bundan dolayı Kırgızlar bu damgaya üçek yani üç ok damga adını vermişlerdir.

Sosyolog Mustafa Aksoy Türkistan'da ve Anadolu'da yaptığı araştırmalar sonucunda Dağlık Altay bölgesinde Kalbak Taş kaya resimlerinde kazayağı damgası tespit etmiştir. Bu damga tarihte ilk defa milattan önceki yıllarda Moğolistan ve Dağlık Altay'da görülmüştür. En önemlisi de Mangıstau veya Mangışlak (Taşağıl, 2003, 569-570) diye bilinen bölgede İskitlerden kaldığına inanılan kazayağı damgalı bir mezar taşının bulunmasıdır. Batı Kazakistan'da yani Mangıstau (Mangışlak) bölgesindeki Şopan Ata (Çoban Ata) Mezarlığında bulunan Aday boyuna ait mezarlarda da Kazayak damgasına rastlanmaktadır. Aynı bölgede bulunan Masat Ata, Oğlandı, Beleuli, Asrep-Musrep mezarlıklarında bulunan V damga da Aday damgasıdır, Aday boyunun Oğuzlarla bağlantısı olduğu da bilinmektedir. (Köşimova, 2022, 222) Nogay boylarından Kara-Nogayların bir oymağının adı Kazayaklı'dır, bu oymağın damgası Kazayak damgasıdır ve Tahtacı Türkmen damgasına tıpa tıp benzemektedir. (Güllüdağ, 2015, 141)

M. Aksoy'un özel arşivinden

Aynı bölgede Tahta adlı bir de yer adı bulunmaktadır. Bu kazayağı damgası ve Tahta yer adı Tahtacı Türkmenlerin Aktav'dan geldiklerinin bir delili olabilir. Bu damgalara Mangışlak dışında Tataristan'da aile damgası olarak, Kırım'da Gözleve ve Buruneli'de (Akçokraklı, 1983, 165-171) Başkurtlarda, Orenburg'da, Güney Batı Sibirya'daki Barnaul şehrinde bir kopuzda ve Gürcistan'da X. Asırdan kalma bir Kıpçak hançerinde de rastlanmaktadır. Yani Moğolistan'dan Altaylar'dan Anadolu'ya kadar bu damganın izini sürmek mümkündür. (Aksoy, 2022, 16-19) Ülkemizde ise daha çok Çukurova, Akdeniz, Ege bölgesinde olmak üzere Iğdır, Gümüşhane ve Tunceli'nin Mazgirt İlçesinde 1800'lü yıllardan kalma bir mezar taşında rastlanmaktadır. (Aksoy, 2020, 495-507) Kazayağı damgası Tahtacı Türkmen oymak ve obalarının ortak damgası olarak kabul edilmektedir. Damgaların bulunduğu yerlerden de görüldüğü gibi Tahtacıların atalarının Altaylar ve Moğolistan'a kadar geniş bir coğrafyada yaşadıkları anlaşılmaktadır. Türkistan'da Tahta/Tahtalı olan adlarının Anadolu'da Tahtacı olduğu düşünülebilir. Kazakistan ve Kırgızistan'da uzun yıllar yaşayan aynı zamanda Kazakça ve Kırgızca'yı iyi bilen biri olarak Kazakça ve Kırgızca'da hatta diğer Türk lehçelerinde Tahtacı sözünü karşılayan herhangi bir söz yoktur. Sadece Türkmence de "ağaççı" sözü bulunmaktadır. Tahta, Tahtalı isimleri vardır. Bunun sebebi Türkistan'ın büyük bir kısmında ormanlar yoktur. Dolayısıyla tahtacı sözünün de olmaması normaldir. İsmi Anadolu'da Tahtacı biçimine dönüştüğü buradan da anlaşılabilir.

Tahtacı Türkmenlerde her oymak veya obanın ayrı bir damgası yoktur. Bu damganın Tatar çevresinde, Başkurtlar ve Sibirya bölgesinde, Özbekler, Kazaklar ve Kırgızlar arasında da bulunması Tahtacı Türkmenlerin içinde bazı Kıpçak obalarına mensup kişilerin de olduğunu göstermektedir. Nitekim Zahide Ay Yeseviliğin Kıpçaklar üzerinden Anadolu'da yayılmış olabileceği düşüncesindedir. (Ay, 2019, 96) Zaten Oğuz/Türkmenlerle Kıpçak boy, oymak ve obaları o kadar birbiri içine girmişlerdir ki bazı yerlerde bunları ayırmak zordur. Kastamonu'da böyle yerlerden biridir. Oğuz/Türkmen boylarından birini Kıpçak boyları arasında da görmemiz her zaman mümkündür. (Kıldıroğlu, 2023, 131-166)

Tahtacı Türkmen oymakları üzerine yapılan araştırmalarda bazı farklılıklar vardır. Aşağıdaki tabloda Çaylak Oymağı bütün araştırmacılar tarafından tespit edilmişken Aydınli Oymağı, Abdurrahman Yılmaz ve Musa Seyirci'nin listesinde yoktur. Sehepli Oymağı hepsinde mevcutken İseli sadece Yusuf Ziya Yörükân'ın listesinde vardır. Diğer araştırmacılar da bu oymağın adı Eseli veya Enseli biçimindedir. Bütün araştırmacıların listesinde ortak olan oymaklar Çaylak, Çaylaklar, Enseli veya Eseli, Gökçeli, Üsküdarlı veya Sivrikülahlı, Sehepli (Sahiplü) oymaklarıdır. (Bkz. Tablo II)

Tablo II Tahtacı Türkmen Oymakları ve Obaları

Yusuf Ziya Yörük	M. Şakir Ülkütaşır	Abdurrahman Yılmaz	Musa Seyirci	Neşet Çağatay	Abdullah Ekiz	Veli Asan
Çaylak	Çaylaklar	Çaylak	Çaylak	Çaylaklar	Çaylak	Çaylaklar
Enseli (Eseli, İseli)	Eseli veya İseli	Enseli Eseli/İsalı	Enseli	Enseli	Enseler	Eseli
Gökçeli	Gökçeli	Gökçeli	Gökçeli	Gökçeli	Gökçeli	Göceli/ Gökçeli
Sivrikülahlı	Sivrikülahlı	Sivrikülahlı (Samanganlı)	Sivrikülahlı	Sivrikülahlı (Samanganlı)	Sivrikülahlı	Üsküdarlı/ Üstürgeli
Aydınlı	Aydınlı	-	-	Aydınlı	-	Aydınlı
Kocaobalı	Kocaobalı	-	-	Kocaobalı	-	-
Kabaklı	Kabaklı	-	-	Kabaklı	-	-
Saçıkara	Saçıkara	-	-	Saçıkara	-	-
Sehebli (Sahipli)	Sehebli (Sahipli)	Sehebli (Sahipli)	Sehebli (Sahipli)	Sehebli (Sahipli)	Senepli	Sehepli
-	-	Beğilli	Beydili	Beydili	Beydili	-
Danabaş	Danabaş	-	-	Dana	Danabaş	-
-	-	Aktavlu	Akçaylı	Aktav	Akçaylı	-
-	-	Evci	Evci	Evci	Evci	-
-	-	Alcı	Alcı	-	Alcı	-
-	-	Çepçili	Çepçili	-	Çepçili	-
-	-	İlbeyi	İlbaylı	İlbeyli	İlbaylı	-
Alaabalı	-	-	-	Alaobalı	-	-
Çiçili	-	-	-	Çiçili	-	-
Mazıcı	-	-	-	Mazıcı	-	-
Kahyalı	-	Kehalı	Kehalı	Kahyalı	Kehalı	-
Çapaklı	Çapaklı	-	-	Çapaklı	-	-
Nacarlı	-	-	-	Nacarlı	-	-
Kabakçı	-	-	-	-	-	Kabakçı
Erkakan	İrkakan	-	-	İrkalkan	Erkenkalkan	-
Tomaslı	Tomaslı	-	-	Tokmaklı	-	-
Çobanlı	-	-	-	-	-	-
Elemertli	Elemertli	-	-	Elemertli	-	Elemetli
Cingöz	-	-	-	-	-	Cingözler
-	Yanyalı	-	-	Yanyalı	-	-
Üsküdarlı	-	Üsküdarlı	-	Üsküdarlı	-	-
-	-	-	-	Baş	-	-
-	Kardıçlı	-	-	Kardıçlı	-	-
-	Hacı Emirli	-	-	Hacı Emirli	-	-
-	-	-	-	Abdal	-	-
-	-	-	-	Aşıklar	-	-
-	-	-	-	Hindi	-	-
-	-	-	-	-	-	Yağlı
-	-	-	-	-	-	Haydut
-	-	-	-	-	-	Acem

Naci Kum Atabeyli'nin tespit ettiği Tahtacı obaları ise adı geçen yazarların tespit ettiği oymaklardan çok farklıdır. Hatta o, oymak ifadesini kullanmaz. Ona göre bu gruplar obadır. Kum Atabeyli şu obaları tespit etmiştir:

1. Çivioğlu Musa Kâhya
2. Beserek Kâhya
3. Gıcıman Kâhya
4. Celaloğlu Hasan Kâhya
5. Beşikçi Mehmet Kâhya
6. Hızır Kâhya
7. Ganioglu Hasan Kâhya
8. Mustafaoglu Ali Kâhya
9. Kanlı Mehmetoğlu Veli Kâhya
10. Çaylak Gök Veli Kâhya
11. Gani Kâhya
12. Kalender Ahmet Kâhya
13. Kaşlı Ali Kâhya (Kum Atabeyli, 1940, 203-204)

Diğer araştırmacılardan Yusuf Ziya Yörükân ve Neşet Çağatay'ın listesinde Kâhya ve Kâhyalı olarak yazılan isim Abdurrahman Yılmaz, Musa Seyirci, Abdullah Ekiz'in listesinde Kehalı olarak yazılmıştır. Bu ayrım bölgeler arasındaki ağız farkından ortaya çıkmış olmalıdır. Adı geçen beş araştırmacının listesinde oymak adı olarak geçen bu isim Kum Atabeyli'de lakap veya gurup başı gibi bir anlam ifade etmektedir. Antalya'daki Tahtacıların hepsi Kâhyalı veya Kehalı oymağından olamaz. Nitekim Çaylak, Kanlı, Kalender gibi isimler başka gruplar tarafından ad olarak benimsenmiştir.

2.1.2. Türkistan'da Tahtacı Türkmenlerin İzleri

Tahtacı Türkmenlerin izlerini Türkistan'da aramak gerektiğini daha önce söylemiştik. Türkistan'ın değişik yerlerinde Tahta adlı yerler vardır. Doğudan batıya doğru sıralayacak olursak bunların başında Yarkent, Taşkurgan ve Keşmir arasında bulunan Takhta-koram yani Tahta-kurum adlı yer gelir. (Grenard, 1898, 203) Hoten Kalesi'nin bir başka adı Tahta'dır. Ayrıca Türkmenistan'da bir bölgenin ve Harezm'de bir kasabanın adı da Tahta'dır. Bunun yanı sıra Türkmenistan'da başka bir kasabanın adı Tahtabazar olarak bilinmektedir. (Aydın, 1989, 112) Kırgızistan'da Tahtabuz ve Taktalık (Tahtalı) adlı yerler vardır. Özbekistan'da Zerafşan Vadisi'nde Semerkant'tan elli kilometre uzakta bulunan bir geçit Tahta-Karaca adını taşımaktadır. (Masson, 1953, 43) 731 yılında Türgeş Kağanlığı ile Emevi orduları arasındaki savaş burada olmuş, bundan dolayı da burası Tahta-Karaca Geçidi Muharebesi'nin yapıldığı yer olarak bilinmektedir. Başkurdistan'da Tahtagöl (Kamalov, Şakurov, Uraksin, Hismatov, 1980, 143), Azerbaycan'da ise bu isme yer adı olarak Tahtabaşı, Tahtaçay, Tahtagöl, Tahtakeran, Tahtaköprü, Tahtalar, Tahtayaylak olarak daha çok rastlanmaktadır. Ermenistan'da da Tahtakar adlı bir yerin olduğunu Azerbaycanlı araştırmacılar tespit etmiştir. (ATL, II, 2007, 228) Balkanlarda da Tahta adlı birçok yer adı bulunmaktadır. Bu isimlerden bir kısmının Tahtacılarla ilgisi olmayabilir. Balkanlarda tahta adlı yerleşim yerleri Anadolu'dan gidenler yani Osmanlı'nın oralarda iskân ettiği kişiler tarafından kurulmuştur. Ama Tahta, Tahtabaşı, Tahtaçay, Tahtagöl, Tahtalar, Tahtayaylak gibi isimlerin oymak veya oba adı olması mümkündür.

Tahtacı Türkmenler yukarıda görüldüğü gibi bazı oymak ve obalardan oluşurlar. Bu oymak ve obalar araştırmacıların tespitlerine göre biraz farklılık gösterir. Anadolu'daki Tahtacı oymakları arasında bulunan Çaylak ve Çaylaklar adlarına Azerbaycan'da da Çaylak, Çaylaqqaya, Çayalaqçay, Çaylah, Çaylahlı biçimlerinde rastlanmaktadır. (ATL, I, 2007, 188) Tuva yer adları arasında bu ad Çaylaag-Alak biçiminde mevcuttur. (Karataev, 2003,143) Çaylak soyadı olarak Kırım Tatarları arasında da bulunmaktadır. Kırım'ın büyük ediplerinden biri Rıfat Çaylak'tır. Çaylak oymağının Kırım'da da olması Tahtacıların içinde bazı Kıpçak gruplarının da olduğu yönündeki düşüncemizi pekiştirmektedir. Bunların büyük bir çoğunluğunun oymak ve oba adından geldiğini düşünmek mümkündür.

3.1. Kastamonu'da Tahtacı Türkmenlerin Oymakları ve Obaları

Anadolu'da Tahtacılarla ilgili ilk kayıt 1430 yılına aittir. Aydın Sancağının en erken tarihli defteri Halil Beğ defterinde Tahtacı Cemaati kaydedilmiştir. (Telci, 2015, 148; 2016, 9; Gülten, 2020, 147-148) Tahtacılar Alevi inancına sahiptirler. Alevilerin bazı grupları Abdal, Ali, Baba, Bedreddini, Cafer, Çerçi, Dede, Derviş, Divane, Eren, Ese, Hasan, Haydar, Hüseyin, Işık, Kızılbaz, Kalender, Nalcı, Pir, Sultan, Tahtacı, Torlak, Sofu, Şeyh gibi başka ad ve sıfatlar da taşırlar. Bu sıfatların bir kısmı Kastamonu ve çevresinde yer, oymak, oba ve soyadı olarak karşımıza çıkmaktadır. Giriş bölümünde zikrettiğimiz gibi Kastamonu'da Tahtacı varlığı ile ilgili ilk ciddi çalışmayı Sadullah Gülten "Kökler ve Dallar: Tahtacı Alevilerinin Menşei ve Tahtacı Cemaatleri" adlı makalesiyle gerçekleştirmiştir. (Gülten, 2020, 152) Günümüzde Kastamonu ve çevresinde Alevi vatandaşlarımız yaşamamaktadır. Ancak Tahtacılarla mensup bazı oymak ve obaların adlarının Kastamonu'da yer adlarında yaşatılmasından geçmişte Kastamonu'da bir Tahtacı Türkmen varlığı olduğu açıkça görülmektedir. Nitekim 1530 tarihli tahrir defterinde Daday'da Tahtacıyan Cemaatinden bahsedilmekte ve "tahta hizmetini yaparak avarızdan muaf olurlardı", 386 hane nüfusları vardı" denilmektedir. (Tosunoğlu, 1993, 357) 1582 yılına ait tahrirde ise Küre kazasının Bozcaarmud köyünde "Tahtacıyanlar rüsum vermezler, gerekirse Küre-i, Mamure'ye tahta verirler" kaydı düşülmüştür. (Tosunoğlu, 1993, 254) Kastamonu Sancağı Daday kazasında Eflani Çekline ormanlarından imal edilen tahtaların Bartın İskelesine, Azdavay ormanlarından elde edilen tahtaların da İnebolu'ya getirilerek İstanbul'a nakledildiği kayıtları vardır. (Tosunoğlu, 1993, 453) Bir başka kayıta ise bazı aşiretlerin hususiyetlerinden dolayı avarız vergilerinden muaf oldukları, nitekim Tahtacıyan Cemaatinin böyle bir özelliğe sahip olduğu belirtilir. (Tosunoğlu, 1993, 469) Bölge tarihi ile ilgili önemli çalışmalar yapan tarihçi Cevdet Yakupoğlu Daday ve Küre'de yaşayan köylülerden bir kısmının maden ocağında kullanılmak üzere, kömür temini veya taşımada çalıştığını, bir kısım köylülerin ise maden ocağı için tahta, sırk ve odun, kütük taşıdıklarını, bunların hizmet sahalarına göre "Cemâat-i Kömürcüyân", "Cemâat-i Tahtacıyân", "Cemâat-i Sırıkcıyân", "Cemâat-i Oduncuyân" şeklinde adlandırıldıklarını, bazı köylülerin ise "yamak" ve "kullukçu" olarak kaydedildiklerini, XVI. yüzyıl ilk çeyreğinde de bu hizmetlerin aynı kazalarda yaşayan reaya vasıtasıyla yürütüldüğünü tahrir kayıtlarına dayanarak yazmıştır. Mesela Daday kazasından 386 hanenin, Küre madeni için lazım olan tahtanın hazırlanmasında görevli olduklarını, bunların avâriz vergisi vermediklerini, aynı dönemde 197 hanenin ise Küre madeni için muhtelif türlerde ağaç hazırlamakla mükellef olduklarını yazmıştır. (Yakupoğlu, 2012, 39)

Ağaççıyan her ne kadar Tahtacı adı ile eş anlamlı kullanılsa da sanırım ikisi arasında fark vardır. Büyük ihtimalle Ağaççılar ağacı kesen tomruk haline getirenler

veya madenlerde toprağın göçmemesi için ağaçtan çatılar yapan kişiler, Tahtacılar ise tomruk haline gelmiş olan ağacı dilerek tahta haline getirenler olmalıdır. Bunu iş bölümlerinden anlamak mümkün. Mesela sırkıcı, oduncu, kömürcü, baltacı, bıçkıcı ve yakın zamanlarda hızarıcı cemaatlerinin oluşması bu şekilde meydana gelmiş olmalıdır. Bundan dolayı Kastamonu’da aynı zamanda hem Ağaçcıyan hem de Tahtacılar adlarına rastlanmaktadır. Bunlarla ilgili eldeki kayıtlarda 1530, 1582 tarihleri geçse de daha da öncesinde bölgede varlıkları mümkündür. Sadullah Gülten haklı olarak bu cemaatlerin bölgeye gelişinin Selçuklular zamanına kadar götürülebileceğini belirtmiştir. (Gülten, 2020,153)

Kastamonu’da tespit ettiğimiz Tahtacı Türkmen oymak ve yer adları şunlardır: **Ağaçcıyan-ı Mağara-ı Küre Cemaati** (Cide, 1582-Çepni), **Alcı** (Devrekâni, Küre,), **Aydınli** (Merkez, 1532,1760-Avşar, Beğdili), **Çaylak** (Taşköprü-1708), **Eseler** (Eseli) (Merkez, Taşköprü), **Evciler** (Evcı) (Merkez, Akkaya, 1673-77,1747-48-Bayat), **Gökçeli** (Pınarbaşı, Avşar, Karkın-1532), **İlmen (İlmin/Elemen)** (Devrekâni, 1522-23, Devrekâni-Salur), **Kabakçı** (Taşköprü, 1862, 1868)) **Kabaklı** (Cide, 1519- Avşar, Bayat, Beğdilli, Kınık, Kıpçak), **Kâhya** (Araç, Bozkurt, Pınarbaşı), **Kâhyaoglu** (Küre), **Nalcıkuyucağı** (Merkez,1547-48-Kıpçak, Varsak), **Neccar** m. (Merkez, 1487), **Tahta** (Araç, 1582-Çepni), **Tahtaçatı** (Çatalzeytin), **Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre** (Küre, 1582-Çepni), **Tahtalu-yı diğer Yaylağı** (Tosya)dır. Ayrıca Tahtacılar için çok önemli olan Yanyatır Ocağının kurucusu Dur Hasan Dede’nin adı da Kastamonu’da bir yerleşim yerine verilmiştir. Tahtacı Türkmenlerin yoğun olarak bulunduğu Küre Kazasının bir köyü Durhasanlar adını taşımaktadır. (Türkay, 2001, 291) Bu isim buraya bağlı oldukları pirlerinin adını yaşatmak için verilmiş olabilir. Nitekim bunun Yunus Emre’nin adının birkaç yerde bulunması gibi örneği çoktur. Tahtacı Türkmenlerin ulu yerlere Şah (Kahyaoglu-Çetin, 2016, 157) adını vermeleri ve Şah adı ile yapılmış Dilküşah, Doğanşah, Emirşah, Firenşah, Garipşah, Kızıkşah gibi diğer yer adları bölgede geçmişte bir Tahtacı Türkmen varlığını gösteriyor. Nitekim Tahrir kayıtlarında başka yerlerde de mesela Diyarbakır bölgesinde Şah Kulu, Şah Verdi gibi isimlere rastlanmaktadır ve bunlar Alevi hayat tarzının yansımalarıdır. (Erpolat, 2016, 117, 123; Akın, 2023, 38-39) Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Küre Tahtacıların ve Ağaçcıyan Cemaatinin en çok yerleştiği yerdir. Burada yoğunlaşmalarının en büyük sebebi bölgenin en kesif orman kitlesine sahip olması ve burada Küre madenlerinin bulunmasıdır. Küre kazası ta Cenevizliler zamanından beri işletilen bakır yataklarına sahiptir. (Ünal, 2002, 939) Küre bakır madeni Türkler bölgeye gelmeden çok önceleri işletilmekteydi. Maden çevresinde Bakırluca, Bakırlu, Bakırlı, Bakırcısını, Bakırluca Yaylağı gibi yerleşim yerlerinin olması da buranın Türkler döneminde de (Çobanoğlu-Candaroğlu-İsfendiyoğlu, Osmanlı) önemli bir bakır madeni sahası olduğunu göstermektedir. (Yakupoğlu, 2023, 239) Küre madenlerine hâkim olan devletler ve milletler buradan büyük gelir elde ediyorlardı. Hatta burası Osmanlı ve İsfendiyyar Beyliği arasında pazarlık konusu olmuştur. “1423 yılında Candaroğlu İsfendiyyar Bey’le yapılan savaşı kazanan II. Murad, Kastamonu ve Küre çevresini Candaroğullarına bırakmasına rağmen Küre madenlerinden elde edilen bakır hasılatından bir kısmının vergi olarak Osmanlılara bırakılması şartını İsfendiyyar Bey’e kabul ettirmiştir.” Peki buraya isimlerini veren oymaklar, obalar ve cemaatler şimdi neredeler veya nereye gittiler? Akıbetleri ne oldu? Bu soruya somut olarak cevap vermek zor. Ancak bazı tahminlerde bulunmak mümkündür. Bu tahminlerden birincisi çevrenin etkisiyle Sünniliği benimsemiş olmaları olasıdır. Çünkü Tahtacılarla ilgili elde edilen bazı bilgilerde Tahtacıların içinde Sünnilerin de olduğu belirtilmiştir. İkincisi bazı oymak ve obaların başka bölgelerden Kastamonu ve

çevresine gelmiş olmaları ihtimal dâhilindedir. Mesela Çaylaklar, bu oymak 1708'den önceki kayıtlarda yer almıyor. Tahtacıların kimler oldukları yani hangi boy, oymak veya obaya mensup oldukları kesin olarak tespit edilmiş değildir. Bazı araştırmacılar onların Ağaçeriler olduklarını, bazılarının da Ağaçerilerin devamı oldukları yönünde çalışmaları vardır. Zeki Velidi Togan tarihte 'Acari' ve 'Acarlu' olarak geçen kabile adlarının Ağaçeri boyunun başka bir söylenişi olduğuna işaret ederek, bunların Anadolu'da, Fars vilayetlerinde ve Azerbaycan'da 'Acarlu' adlarıyla görüldüklerini belirtir. (Togan, 1981, 258) Yine Togan, Selçuklularla Moğollar devrinde Ağaçerilerin bir kısmının Halep ve Şam taraflarına gittiğini ve bunların 1180-1412 yılları arasında, kaynaklarda 'Ağaçeri, Aşiri, Aceri, Türkmen Aceri, Aşiran', sonraları da 'Aaacirli, Aceri, Acirli' isimleriyle, Erdebil'in kuzeyinde yaşayan Şahsevenler içindekilerin de 'Aşeri' ve 'Acirli' şeklinde zikrolunduklarını yazar. Faruk Sümer ise Ağaçerilerin uzantısı olarak Tahtacı Türkmenleri görür. Ona göre XVI. Yüzyıldan önce Tahtacı adına kaynaklarda rastlanmaz. XVI. Yüzyıldan sonra da Ağaçeri adına rastlanmaz. Kastamonu ve Sinop'ta Ağaçeri (1487), Ağaççıyan (1530, 1582), Tahta (1582) ve Tahtacıyan (1582) adları yer adı olarak korunmuştur. 1487 yılına ait Kastamonu bölgesinin ilk tahririnde sadece Ağaçeri'nin olması (Tosunoğlu, 1993, 268-269) Ağaççıyan, Tahta ve Tahtacıyanların bu tarihten sonraki zamanlarda Kastamonu'ya geldiklerini gösteriyor. Fatih'in gemiciliğe çok önem verdiğini Balıkesir Tahtacılarının Ege'de gemi yapımında ağaç temin ve işleme işinde görevlendirildikleri biliniyor. Kastamonu'ya gelen Tahtacı oymak ve obalarının Küre madenlerine kereste hazırlamak veya bu işlerde çalıştırılmak için Selçuklular zamanında daha çok da Fatih döneminde getirilmiş olmaları da mümkündür.

Yukarıda adlarını verdiğimiz Tahtacı Türkmen oymak ve obalarının Kastamonu ve çevresinde bulunanları ise şunlardır:

Daday'da bulunan **Ağaççıyan Cemaati** 1530'da 197 haneden ibaretti. (Tosunoğlu, 1993, 356) Diğer cemaatlerin hane sayısı göz önüne alındığında 197 hane oldukça büyük bir nüfus oluşturuyor. Tahtacı, Tahtacılar ve Ağaççıyan gibi tabirler bir meslek grubunu ifade etmekle birlikte sadece bir cemaat veya boya mensup değildir. Nitekim Kastamonu'da bulunan Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Cemaati tamamen Çepni boyundan müteşekkil iken Aydında bulunan Tahtacılar ve Tahtacıyan cemaatleri Yıva ve Eymür boylarına mensupturlar. (Halaçoğlu, V, 2009, 2152-2153) Tahtacı oymakları da incelendiği zaman Avşar, Bayat, Bayındır, Beğdili, Karkın, Salur, Kıpçak, Peçenek ve Varsak gibi başka başka boylardan oluştuğu görülür. Hatta yukarıda bahsettiğimiz gibi Salur ve Çepni boyunun damgası ile Tahtacı Türkmenlerin damgası arasında büyük bir benzerlik vardır. Ağaççıyan Cemaatinin asıl kitlesi Küre'de bulunmaktadır. Küre'de bulunan Ağaççıyan-ı Mağara-i Küre Cemaati *Erek Bahaeddin, Çavuş Erüği, Ödemiş, Kumasını (Kumasini), Kırklar Sarta Korusu, Ağulu (Ağlı), Alınca, Sarnıç, İncesu, Kepner Erük, Afşarabad, Gakraz, Altıöyük, Köşrelik, Balçıcak* gibi köylerde yaşamışlardır. İleride de görüleceği gibi Ağaççıyanlarla Tahtacıların yaşadıkları köyler aynı değildir. Türk lehçelerinde Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesi dışında Ağaççi ifadesi yoktur. Türkmen Türkçesinde Ағаччы sözünün anlamı ağaç ustası, ağaç işleri ile uğraşan usta, ağaç ürünlerini yapan ticarethane işçisi, necya (neccar) olarak açıklanmış, "Ağaççi usta bıçkıyla ağaç keserdi." örneği verilmiştir. (STY, C.I, 1962, 16)

Alcı veya Alcılar Manisa Turgutlu yöresinde Alevi olanları ifade etmek için kullanılan bir addır. (Derleme Sözlüğü I, 1993, 208) Ahmet Günşen adın renkle ilgili olduğunu ifade ederek Alevilikte renklerin bir anlamı olduğunu, Al'ın ise Hz. Ali'yi sembolize ettiğini, Alici veya Kızılbaş anlamına uygun olduğunu yazmıştır.

(Günşen, 2009, 106) Bu ad Abdurrahman Yılmaz ve Musa Seyirci'nin verdiği Tahtacı oymakları listesinde yer almaktadır. Aynı isim Devrekâni ve Küre'de yer adı olarak mevcuttur. Türkay'ın çalışmasında Alcı (Elci) olarak Maraş, Ayıntab, Kilis, Halep, Bozok Sancağı, Edirne Kazası (Paşa Sancağı), Yeni İl (Sivas), Bursa Kazası, İnegöl Kazası (Hüdavendigâr sancağı), Pazar Köyü Kazası (Kocaeli Sancağı)nda konar-göçer Türkmen Yörükânı taifesinden olduğu belirtilmektedir. (Türkay, 2001, 51) 1528-29, 1532, yıllarına ait tahrir kayıtlarında Peçenek boyu içinde Dulkadirli Türkmenleri taifesinde Alcı ve Alcılı oymağı olarak yer almaktadır (Halaçoğlu, I, 2009, 99). Alcı oymağı, Göçer tayfasına tâbidir. Ayas, Berendi ve Kınık'ta yaşarken Yahyalı nahiyesindeki köylere zarar verdikleri için 1703 yılına ait kayıtlarda Adana valisine gönderilen emirle tekrar eski yerlerine yerleştirilmeleri emredilmiştir. (Halaçoğlu, 2020, 65) XVIII. Yüzyılda Tecirli aşiretine tabi Tahtacı oymakları içinde de Alcı obası vardır. (Sansar, 2013, 3)

Aydınlı oymağı, 1532, 1558-59, 1563-64 tarihli tahrirlerde Maraş, Kars-ı Maraş, Bozok Sancaklarında Avşar boyu Döngelli grubu Dulkadirli Türkmenleri, Maraş Yörükleri, Taf oymağı içinde gösterilmektedir. (Halaçoğlu, I, 2009, 199) Bu oymağın adı, 1532 ve 1760 tarihli kayıtlarda Kastamonu merkezde yer adı olarak mevcuttur. Genellikle Aydınlı oymağı Avşar ve Beğdili boyu içinde yer almaktadır. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi Aydınlı Hacı Emirli Ocağına bağlı büyük Tahtacı oymaklarından. Aydınlı ve Çaylak oymaklarının Kastamonu'daki izleri iki ocağın mensuplarının da Kastamonu'da yerleştiği izlenimi veriyor.

Çaylak Cemaati, Kanuni Devrinde Aydın Sancağı ve Ayasulug Kazasında Kınık boyu Çullıyan Oymağı grubu, Çullıyan Yörükleri taifesi içinde 97 hane 27 mücerred nüfusa sahip olarak kaydedilmiştir. (Halaçoğlu, I, 2009, 519) Tarsus Sancağında bulunan Çaylak oymağı ise 1523-24, 1536-37 tarihli tahrirlerde Yüreğir boyu Gökçeli Bölüğü ve Yörük Taifesi içinde gösterilmiş, göçer-evli oldukları, Ulaş'a gidip geldikleri, Kosun'da oturdukları belirtilmiştir. (Halaçoğlu, I, 2009, 519-520) İçel Sancağında bulunan Çaylak oymağı da 1518-1519 tarihli tahrirlerde Çaylak ve Taycık köylerinde Yıva boyu İçel Yörükleri Taifesi içinde gösterilmiştir. (Halaçoğlu, I, 2009, 519-520) Aydın Sancağında bulunan Çaylaklar oymağı ise 1466-1467, 1478-84, 1550-51 yıllarına ait tahrirlerde Kınık boyu Çullıyan oymağı grubu Çullıyan Yörükleri taifelerinde gösterilmişlerdir. (Halaçoğlu, I, 2009, 519-521) Kastamonu Taşköprü'de bulunan Çaylaklar 1708 yılına ait kayıtlarda Kınık, Yıva, Yüreğir ve Yörükânlar içinde bulunmaktadır. 1747-1748 tarihine ait şer'iyye sicilinde Çaylakoğlu Sülalesine mensup Çaylakoğlu Mehmed Beşe adlı bir kişi zikredilmiştir. (Maden, 2014, 308) 1862-1868 yıllarına ait şer'iyye sicilinde ise Çaylakoğlu adlı bir sülâle de vardır. Bu kayıta Tosya'nın Kefer köyünden Mehmed kızı Hatice ile Küçük Kızılca köyünden İsmailoğlu ile Çaylakoğlu Ömer Hasan arasındaki alacaktan söz edilmektedir. (Horasanlı, 2016, 298, 339) Küçük Kızılca ve Kargın köylerinde Çaylakoğlu ve Kabakçı aileleri bugün de yaşamaktadır.

Tahtacı oymaklarının iki büyük kolundan biri olan **Çobanlı** tahrir kayıtlarında Çobanlı Bölüğü olarak 1520-21 tarihli tahrirlerde Çorum Sancağı Katar Nahiyesinde 24 hane 8 mücerred olarak Bayat boyu Çoban Otağı oymağı içinde kaydedilmiştir. Çobanlı oymakları ise 1521-22, 1547-48, 1563-64 tarihli tahrirlerde Varsak, Bayındır, Kınık boyları içinde Keçilic ve Zakirlü grupları Maraş Yörükleri, Zakirlü Yörükleri, Yahyalı Taifesi içinde gösterilmiştir. (Halaçoğlu, I, 2009, 557) Kastamonu'da ise Daday'ın Çoban Viran adlı bir köyü vardır. Bu köy 1530'da 2 hane; 1582'de 6 hane, 3 mücerred nüfustan oluşuyordu ve geliri, 1530'da 319; 1582'de 400 akça idi. (Tosunoğlu, 1993, 118)

Abdurrahman Yılmaz ve Musa Seyirci'nin vermiş olduğu Tahtacı oymakları arasında bulunan **Enseli** de yer adı olarak Bolu'nun Gerede İlçesinin bir köyünün adında yaşamaktadır. (Yılmaz, 1948, 16) Ayrıca bu oymağın adının Kazakistan'ın Mangıstau veya Mangışlak olarak bilinen bölgesinde yer adı olarak bulunduğunu da belirtelim. (Köşimova, 2020, 136) Osmanlı belgelerinde **Eseli (Eseli)** olarak kaydedilen bu oymak Eski İl Kazası (Konya Sancağı)nda yerleşmiştir. (Türkay, 2001, 304) **İseli** veya **İsalı** adlı Tahtacı Türkmen oymağının adı Eseli de olabilir. Taşköprü'de **Eseler** adlı bir köy bulunmaktadır. (Türkay, 2001, 304; STMK, 1928, 781; Köyl. 1933, 245) Nitekim M. Şakir Ülkütaşır verdiği Tahtacı Oymakları listesinde bu ismin **Eseli** olabileceğini belirtmiştir. Yusuf Ziya Yörük, Abdurrahman Yılmaz ve Musa Sığirci bu adı **Enseli** olarak kabul etmektedirler. (Bkz. Tablo I) Enseli biçimi Kastamonu'da yoktur. Araç ilçesinde Eselik adlı bir yer bulunmaktadır. Ayrıca Tosya'da Ese sülalesi vardır. Bu sülale halen bu oymak adını soyadı olarak kullanmaktadır. Hatta bu sülale içinden yakın zamanda vefat eden bir Nakşi şeyhi (Hacı Recep Ese) de çıkmıştır. Çorum'un Tosya'ya yakın ilçelerinden İskilip'in bir mahallesi de Sarrac Ese adını taşımaktadır. (Kaynar, 2011, 41)

Evcı ve Evciler yer adı Tahtacı Türkmenlerde oymak adıdır. Nitekim 1673-77, 1747-48 tarihli şer'iyye sicillerinde Akkaya Nahiyesinin bir köyü olarak karşımıza çıkmaktadır. (Dağsever, 2017, 51,196; Maden, 2014, 288; Aloğlu, 2019, 186) Daha önceki tahrir kayıtlarında bu oymağın adı geçmez. 8 Nisan 1674 tarihinde tanıklık için mahkemeye çağrılan köyler arasında Evciler köyü sakinleri de vardır. Bu köy bugün de aynı nahiyeye bağlıdır. Kastamonu merkez ilçe sınırları içinde Akkaya Nahiyesinde bulunan Evciler Köyünün diğer bir adı da Habillü'dür. Bu köyle ilgili 1673 yılından önce herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Araştırmacılar Evcı veya Evciler adının Kırgız, Kazak çadırına benzer evler yaptıkları ve bu evlerde yaşadıkları için verildiğini ileri sürerler. Yanyatır Ocağına bağlı olan Evcı oymağı kendilerini Türkmen Aleviler olarak tanımlarlar. (Selçuk, 2009, 102) İsmail Engin Evcı aşiretinin Alevi ve Sünni olmak üzere iki bölüğe ayrıldığını ve sadece Evcı ismini alan oba halkının Sünni olduğunu belirtmektedir. (Engin, 1996, 58) Bu oymağın nereden geldiği ile ilgili kaynaklarda bilgi yoktur. Ancak sonradan geldikleri anlaşılmaktadır. Celali İsyanlarından sonra Kastamonu'ya gelmiş olmaları da mümkündür.

Tahtacı Türkmen oymaklarından **Gökçeli** Türkmenistan Türkmenlerinin Nuharlı/ Noharlı/ Nohurlu boyu Yomut oymağının bir obasıdır. Bu obaya XVI. Yüzyılda Üçok Türkmenleri arasında rastlanmaktadır. (Ataniyazov, 1988, 52; Sümer, 1972, 177) Kastamonu'nun Pınarbaşı ilçesinde bulunan bu yer adı oba adı olarak 1532 tarihli tahrirde Avşar ve Karkın (Kargın) boyları içinde gösterilmiştir. (Halaçoğlu, II, 2009, 905) Kastamonu'da ise Küre Kazasında Gökçeler adı ile bu obanın varlığı 1582 yılına ait tahrirlerde gösterilmektedir. Bu yıla ait kayıtlarda Gökçelerin 35 hane 41 mücerred ve hasılatının da 180 akça olduğu kaydedilmiştir. (Tosunoğlu, 1993, 259) 1487 yılına ait kayıtlarda geçmediğine göre bu oymak daha sonra ortaya çıkmış olmalıdır. Nitekim 1530 tarihli tahrirde Hoşalay Kazasının Gökçeler Köyünün küçük ve harap bir köy olduğu, gelirinin 1530'da 53; 1582'de 60 akça olduğu kaydedilmiştir. (Tosunoğlu, 1993, 212) Gökçeler yer adı olarak Filibe'de de vardır. (Gökbilgin, 1957, 122). 1582 yılı kayıtlarında Küre Kazasında görünen Gökçeler, Gökçeli biçiminde Irak Türkmenleri arasında da oymak adı olarak bulunmaktadır. (Saatçi, 1996, 296)

Aydın'ın Koçarlı İlçesindeki **İlmin (Elemen)** oymağına Kastamonu Devrakâni'de 1522-23 tarihli kayıtlarda Salur boyunun yerleştiği köy adı olarak **İlmen** şeklinde rastlıyoruz. (BOA, 438, II, 621; Halaçoğlu, III, 2009, 1111) İki isim birbirine çok benzemektedir. Aydın Koçarlı'da bulunan İlmin oymağı Alevi inancındadır. Tahtacı

Türkmen'dir. İlmen ile İlmin' aynı oymakları ifade ediyor olmalıdır. Nitekim Devrekâni'de bulunan İlmen yer adı 1530 tarihli tahrirlerde geçmektedir. Salur boyu içinde İlmen, İlmen Fakih, İlmenlü, Beğdili boyu içinde ise İlmin biçiminde Aksaray ve Sivas sancaklarında 1500-01, 1519-20, 1522-23 tarihli tahrirlerde kaydedilmiştir. (Halaçoğlu, II, 2009, 1113)

Tahtacı Türkmen oymakları içinde gösterilen **Kabakçı** Oymağı'nın adı Kastamonu Taşköprü'de Kabakçı Köyü'nün ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1862-1868 tarihine ait şer'iyye sicilinde Kabakçı Ali Çavuş adlı bir kişi zikredilmektedir. Ancak buradaki Kabakçı oymak adını mı veya Kabak yetiştiren, satan kişiyi mi belirtiyor belli değildir. Kastamonu'da XVII. Yüzyılın sonu ve XVIII. Yüzyılın başlarında Karamuk Divanında yaşayan aileler içinde Kabakçıoğulları da vardır. (Güzey, 2018,852) Yukarıda zikrettiğimiz gibi Tosya'nın Kargın köyünde Kabakçı sülalesi günümüzde de yaşamaktadır.

Cide'de bulunan **Kabaklı** yer adı 1485 tarihli tahrirde Bozok Sancağı Kırşehir Kazasında cemaat adı olarak kaydedilmiştir. Irak Türkmenleri içinde de Kabaklı adlı bir oymak vardır. (<https://turkmenelinews.blogspot.com/2012/04/turkmen-aile-asiret-oymaklar-boylar.html>) Kastamonu'da XVII. Yüzyılın sonu ve XVIII. Yüzyılın başlarında Kabaklı Divanı ve Kabaklı Köyü mevcuttur. (Güzey, 2018, 853) Bu oymak bazı araştırmacılar tarafından Kapaklı biçiminde kaydedilmiştir. Nitekim 1763-1764 tarihlerine ait şer'iyye sicilinde bu isim Kapaklı olarak geçmektedir. (Tırpanoğlu, 2002, 429) Bize göre bu iki isim aynı değildir. Nitekim bu iki oymak ayrı ayrı da Türk oymakları içinde bulunmaktadır. Kapaklı veya Kapaklu daha çok Kıpçak çevresinde bulunan bir oymaktır. (Kıldıroğlu, 2023, 152-153)

Kâhyalı oymak adı Kâhya ve Kâhyaoglu biçiminde Araç, Bozkurt, Küre, Pınarbaşı ilçelerinin köyüdür. Ancak buradaki Kâhya veya Kâhyaoglu köyleri yakın zamanda kurulmuş olmalıdır. Yukarıda Naci Kum Atabeyli'nin tespit ettiği Antalya Tahtacı Türkmenlerinin oymak ve obalarının hepsinde bu lakabın olduğunu görmüştük.

Tahta Cemaati 1582 tarihli tahrir kayıtlarında Kastamonu Sancağı Araç Kazasında bulunan Kuzgunlu Cemaati içinde gösterilmiştir. Çok ilginçtir, Anadolu'da sadece Araç'ta Tahta adlı bir oymak vardır. Diğer yerlerde mesela Aydın'da bu isim 1532-33 yıllarına ait tahrirlerde Tahtacılar olarak geçer. (Halaçoğlu, V, 2009, 2152) Tahta biçiminde az öce zikrettiğimiz gibi yalnız Araç Kazasında kaydedilmiştir. Bu makalenin sonuç kısmında görüleceği gibi bizim iddiamız Tahtacıların asıl adının Tahta olduğu ve bunun kökeni de Türkistan'a (Türk yurtlarına) uzanmaktadır. Nitekim Türkistan'ın değişik yerlerinde bu isme bugün de yer adı olarak rastlanmaktadır.

Tahtacıyan Cemaati 1530 tarihli tahrirde Kastamonu Sancağı Daday Kazasında tahta hizmeti yaparak avarızdan muaf ve 386 hane nüfusa sahip oldukları kaydedilmiştir. Bu kayıtlarda Tahtacıların 23 hane, 14 mücerreden müteşekkil olduğu belirtilmiştir. (Halaçoğlu, V, 2009, 2152; Tosunoğlu, 1993, 357) Kastamonu Küre'de Tahtacıyan-ı Küre Oymağı *Saray, Öyük, Bozarmud, Erücek, Taşmescid, Yamacık, Alınviranı, Turnalu, Aydınlu, Kafir Sanduğu, Dere Öyücek, Yeniler, Akçam, Karamuk, Arlanca* köylerinde Çepni boyunun bir oymağı olarak kaydedilmişlerdir. Yukarıda Ağaççıyan Cemaati adı altında verdiğimiz paragrafta kaydettiğimiz Ağaççıyanların yaşadıkları köylerle Tahtacıyanların yaşadıkları köyler birbirinden farklıdır. Ağaççıyanlar 16 köyde yaşarken Tahtacıyanlar 15 köyde yaşıyorlar. (Halaçoğlu, V, 2009, 2153) Sadullah Gülten'in tespiti isabetlidir. Ağaççı ile Tahtacı aynı değildir. Aydın Sancağı Nif Kazasında bulunan Tahtacılar Oymağı Yıva boyu Kurtlar Cemaati içinde, Tahtacıyan Oymağı ise Eymür boyu Çullucıyan Oymağı, Çullucıyan Yörükleri içinde

bulunmaktadır. (Halaçoğlu, V, 2009, 2152) 1862-1868 yıllarına ait şer'iyeye sicilinde Tahtacı İmamoglu Mehmet çavuş adlı bir kişiden söz ediliyor. (Horasanlı, 2016, 120, 147) Buradaki Tahtacı sıfatı oymak adı olmalıdır. 1893-1894 yıllarına ait 16 ve 17. Kastamonu Salnamesinde Belediye azaları arasında Tahtacızade Hacı Osman Ağa adlı birisi bulunmaktadır. (Kaynar, 2011, 138,149) Günümüzde de Tosya'da Tahtacı soyadını taşıyan bir aile mevcuttur.

Tahtalu-yı diğer Yaylağı olarak Tosya Çifter köyünde geçen bu isim 1519, 1525-26, 1532, 1536-37 yıllarına ait tahrirlerde Maraş Sancağı, Sis (Kozan) Sancağı, Kars-ı Maraş (Adana), Adana Sancağı Dünderli Nahiyesinde Avşar boyu, Dünderli Nahiyesinde Kızık boyu içinde Kızıklı Oymağı, Anamaslu ve Gurbet Oymakları, Savcı Hacılu Taifesi ve Dulkadirli Türkmenleri içinde **Tahtalu** olarak gösterilmiştir. Çifter Köyünün konduğu bir yaylak olarak tahrirlerde yer almaktadır. (Yakupoğlu, 2023, 426) Tosya Çifter köyünde bulunan Tahtalu-yı diğer Yaylağı Çepni köyüne de yakındır. Büyük ihtimalle bu yaylağı Çepni köyü de kullanıyordu. Kayıtlardan anlaşıldığına göre Kastamonu'da bulunan Tahta, Tahtalu, Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre ve Ağaçciyan-ı Mağarai Küre cemaatlerinin hepsi Çepni boyundandır. Çepni boyu mensupları birkaç istisna dışında genellikle Alevi-Bektaşî inancına sahiptirler. Avşar boyunun bazı oymak ve obaları da Alevi inancındadırlar. Eymür ve Kızıkların Alevi olup olmadıkları ise bilinmemektedir. Mehmet Eröz Türkiye'de Alevilik Bektaşîlik adlı çalışmasında Konya'nın ve Tosya'nın Çepni adlı köylerinin Alevi olmadığını not düşmüştür.

Sonuç

Tahtacı Türkmenlerin kökeni hakkında yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından değişik görüşler ileri sürülmüştür. Yabancılar konu ile ilgili yayınlarında Tahtacı Türkmenleri Hitit, Hristiyan, Ermeni ve Yahudi olarak göstermek istemişler, buna delil olarak da Allah, Muhammed, Ali üçlemesini Hristiyanlıktaki Allah, Meryem, İsa üçlü teclis inancına dayandırmışlardır. Ayrıca cem ayinlerinde dolu (dem, bade) kullanılmasını da Hristiyanlıkla ilişkilendirmişlerdir. Buna karşılık Tahtacılar kendilerinin Türkmen olduğunu ısrarla iddia etmişlerdir. Biz de bundan dolayı makalemizde Tahtacı Türkmen adlandırmasını kullandık. Yerli araştırmacıların bir kısmı onları İran'dan gelen bir topluluk olarak görürken büyük çoğunluk onların kökenini Orta Asya'ya yani daha geniş anlamıyla Türkistan'a dayandırmışlardır. Yaptığımız araştırmalar sonucunda Tahta adını Türkistan'ın değişik yerlerinde hem oymak, oba, hem de yer adı olarak Azerbaycan'da, Başkurdistan'da Kırgızistan'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da Türkmenistan'da, Afganistan'da ve Doğu Türkistan'da, Kazan Tatarlarında, Kırım Tatarlarında, hatta Altay ve Hakasya'da tespit ettik. Bu kadar çok Türk kavminde bulunması Tahtacıların Türkistan'la ilişkisi olduğunun veya Türkistan'dan geldiklerinin delili olabilir. Tahtacıların Alevilikle ilişkisi Türkmenlerin Sırderya bölgesindeki Mangışlak veya Kazakça adıyla Mangıstau bölgesinde başlamış olmalıdır. Çünkü Türk Alevilik inancının Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli vasıtasıyla yayıldığı bilinmektedir. Ancak Tahtacı Türkmenlerin Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli öğretilerine sıcak bakmadıkları yani Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli ocaklarına bağlı olmadıkları biliniyor. Bize göre Tahtacı Türkmenlerin her ne kadar isimlerini tahtacılık mesleğinden almış oldukları biliniyorsa da inançları dolayısıyla almış olmaları da mümkündür. Çünkü ağaç hem tahtacılar da hem de diğer Alevi gruplarında kutsal bir varlık gibidir. Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli ve diğer bazı Alevi değerlerinin ağaç kılıç kuşanmaları, eski Türk Şamanizminde kamların davullarında kılıç resmi olması, Hacı Bektaş Veli'nin tahta kılıcını Hasan

Dede'ye miras bırakması (Makal, 1995:21; Birdoğan, 1992:14) gibi veriler bu fikri güçlendirmektedir. Kastamonu ve çevresinde oluşan Tahtacı Türkmen gruplarının daha çok Çepnilerden teşekkül ettiği görülmektedir. Bazı Tahtacı Türkmen oymak ve obalarının ise değişik Türkmen boy, oymak ve obalarından oluştukları anlaşıyor. Hatta bunların nesilleri bugün bile aynı yerlerde hayatlarını sürdürmektedirler. Burada mesele Tahtacı Türkmenlerin Alevi inancını benimsemiş olmalarıdır. Bölge tarihi ile ilgili yapılmış araştırmalarda Alevi inancı ile ilgili yazılı kaynaklara geçmiş en ufak bir bilgi mevcut değildir. Buna rağmen bu Kastamonu'da Alevi yoktur anlamına gelmez. Nitekim orman köylerinin yaşantıları Alevi yaşantısına yani eski Türk yaşantısına çok benzemektedir. Bu araştırma sonucu bazı yer adlarının Tahtacı oymak ve oba adlarının da adı olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar bir iki tane isim olsaydı, tesadüf denilebilirdi. Ancak hem ağaçla hem de tahtayla ilgili oymaklar ve yer adları azımsanmayacak kadar çoktur. Ağaç kesme ve tahta haline getirme işinde kullanılan aletlerden veya meslekten ortaya çıkmış Ağaççı, Baltacı, Çubukçu, Hızarcı gibi isimler de bölgede yer adı ve sülale olarak bulunmaktadır. Ayrıca Tahtacı Türkmenlerin kutsal yerlere şah adını vermeleri ve şah adı ile yapılmış Dilküşah, Doğanşah, Emirşah, Firenşah, Garipşah, Kızıkşah gibi diğer yer adları bölgede Tahtacı Türkmen varlığını gösteriyor. Dini mekânlarda baba adı (Hamza Baba) kullanılsa da bilindiği gibi bu onun Sünni veya Alevi olduğunu göstermez. Günümüz Kastamonu Çepnileri tamamen Sünni'dirler. XV.-XVI. hatta XVII. Yüzyılda yaşayan Çepnilerin ise Alevi inancına sahip oldukları anlaşıyor. Bunu diğer Alevi inancına sahip boy, oymak ve cemaatlerin iskân edildikleri yer adlarından anlıyoruz. Kastamonu ve çevresinde Hacı Bektaşî Veli yolundan giden Abdal, Abdallar, Abdallu, Abdalhasan, Abdalan, Abdalmusa gibi Aleviler yanında Hacı Bektaşî Veli Ocağını tanımayan başka ocaklara mensup Alevilerin de olduğu anlaşıyor. Makalemizin asıl konusunu teşkil eden Tahtacı Türkmenler dediğimiz grup da böyledir. Daha çok Adana, Mersin, Antalya, Muğla, Aydın, Burdur, İzmir, Manisa, Balıkesir, Çanakkale gibi şehirlerimizde yaşadıkları bilinen bu grup tahrir kayıtlarında Kastamonu'da da yer, oymak ve oba olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoğun olarak Küre ve çevresinde (Araç, Daday) rastladığımız bu grubun değişik alt gruplarından Ağaççıyan, Alcı, Aydınlı, Çaylak, Çobanlı, Evciler, Enseli veya Eseli, Gökçeli, Kabakçı, Kahyalı, Tahta, Tahtacıyan, Tahtalu, Tahtalu'yı diğer Yaylağı gibi yer ve cemaat adlarına Kastamonu'da rastlıyoruz. Kastamonu'da bulunan Tahtacı Türkmen cemaatlerini çağrıştıran yer adları ile ilgili kayıtlar Adana, Mersin, Aydın ve İzmir çevresinde bulunan cemaatlere göre tarih olarak daha sonradır. Aydın'da bulunan Tahtacı cemaatleri ile ilgili ilk kayıtlar 1430 yılından sonra olduğu halde Kastamonu'daki cemaatlerle ilgili kayıtlar en erken 1530 tarihini taşımaktadır. Arada yüzyıllık bir süre bulunmaktadır. Burada ilgi çeken bir nokta Aydınlı Cemaati ile ilgili olanıdır. Genelde Çukurova Aydınlıları kendilerinden bir grubun Aydın taraflarına gönderildiğini ancak bazı sebeplerden buradaki Aydınlıların tekrar Çukurova ve çevresine döndüklerini bundan dolayı bu Avşar boyuna mensup oymaklara Aydın'a gidip geri geldikleri için Aydınlı denildiğini söylüyorlar. Aydınlı adına Kastamonu'da da rastlanmaktadır. Fakat bu Aydınlı adlı oymağın Aydın'dan gelen kişiler olduğuna dair ne halkın hafızasında ne de yazılı kaynaklarda bilgi vardır. Sadece Aydınlı Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre Cemaatinin yaşadığı köylerden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Buradan yola çıkarak bir ilişki kurulabilir. Ayrıca Ege bölgesinde ikamet eden Tahtacıların yaşadıkları Celalli, Halidli, Halife gibi yer adları Kastamonu'da da vardır.

Benim kanaatimce Kastamonu'da oluşan bu Tahtacı Türkmen oymak ve obaları 1461 yılında Kastamonu'nun Osmanlılar eline geçmesinden sonra iskân edilmiş

olmalıdır. Çünkü Fatih Sultan Mehmet'in Ayasulug'a Çukurova'dan getirttiği ve gemi yapımı için gerekli ağaç ve tahtaların hazırlanmasında görevlendirdiği, vergiden muaf tuttuğu Tahtacı oymak ve cemaatleri gibi Kastamonu'da da Küre maden ocaklarının ağaç işleri ile Amasra, Ereğli, İnebolu ve Sinop limanlarına hem ihraç ürünü olarak hem de gemi yapımında kullanılmak üzere ağaçların kesilip götürülmesi işinde görevlendirmiş olmalıdır. XVII. Yüzyıldan sonra özellikle ayaklanmaların son bulmasıyla birlikte bu grup ve cemaatlerin burada kalarak çevrenin etkisiyle Sünniliği benimsedikleri söylenebilir.

Tahtacı Türkmenlerin Türklüğü tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Şimdiye kadar bu konuda çok sayıda yayın yapılmıştır. Bu çalışmadan Tahtacı Türkmenlerin kökeninin Türkistan onun özelinde de Altaylardan Kazakistan'ın batısı yani Mangışlak hattından bir göç neticesinde ilk önce Tahta, Anadolu'da ise Tahtacı adı atında bazı Türkmen (çoğunluğu Çepni boyu) ve Kıpçak boyları bu oluşumu gerçekleştirmiştir. Bu fikrin temel dayanağı eski Türk ad verme geleneğidir. Bu gelenek yerleşilen yere mensup olunan boy, oymak, oba veya cemaatin adının verilmesidir. Anadolu'da birçok yere Kayı, Kınık, Avşar gibi isimlerin verilmesi de bundan dolayıdır.

Kaynaklar

- 438 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri II, T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 1994.
- Grenard, Ferdinand. *Le Turkestan Chinois et Ses Habitants*, éditeur: Ernest, (Paris: Leroux) 1898.
- Halaçoğlu, Yusuf. *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar, (1453-1650) C. I-V*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2009.
- Kaynar, Salim. *Kastamonu Vilâyetnâmelerinde Tosya Kazası (1869-1903)*, Tosya Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 2011.
- Şeşen, Ramazan. *İbn Fadlan Seyahatnamesi ve Ekleri*, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2010.
- Akçokraklı, Osman. *Kırım'da Tatar Damgaları*, İstanbul, 1983.
- Akgül, Başak. Being a Forestry Labourer in the Laten Ottoman Empire: Debt Bondage, Migration, and Sedentarization, *International Review of Social History*, 67/3, 2022.
- Akın, Bülent. "Alevi mi? Kızılbaş mı? Şia mı? "Alevi" Sözcüğünün Tarihte Bugünkü Anlamıyla Kullanımına Dair Birtakım Yeni Mülâhazalar", *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* / 2023 / 28.
- Aksoy, Mustafa. *"Tarih Sosyolojisi Açısından Kazayağı Damgasının Sibirya'daki Kalbak Taşkaya Resim Alanından Türkiye'ye Yolculuğu ve Tahtacı İnancındaki Yeri"*, (Haz: A. Yılmaz Soyzer), Uluslararası Hacı Bektaş Velî ve Takipçileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020.
- Aksoy, Mustafa. "Moğolistan'dan Altaylardan Türkiye'ye Gelen Kazayağı Damgası", İstanbul: *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, İstanbul, 2022.
- Asan, Veli. "Tahtacı Kimliği ve Tahtacı İnanc Merkezleri", *Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu I*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2005.
- Ataniyazov, Sultaşaa. *Slovar turkmenskikh etnonimov*/Pod red. P. Azimova, M. Annanepesova.-A. Ilum. Aşgabad, 1988.
- Ay, Zahide. "Doğu Türkistan'da Ahmet Yesevi, Yesevilik ve Yesevi Geleneği", *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı:20, 2019.
- Aytaş, Gıyasettin. "İttihat ve Terakki Döneminde Adana Valiliği Tarafından Tahtacı Yörükler Hakkında Hazırlanan Bir Rapor". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 63 (Ocak 2013), 59-76.

- Azerbaycan Toponimlerinin Lügatı, I, (ATL) İkinci Cild, Şar-Garb, Bakı, 2007.
- Azerbaycan Toponimlerinin Lügatı, II, (ATL) İkinci Cild, Şar-Garb, Bakı, 2007.
- Baha Said. “Anadolu’da Alevi Zümreleri, Tahtacı, Çetmi, Hardal Türkmenleri Yahut Yanbatur Zümresi,” *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*, Ed. E. Aksoy, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Bekaroğlu Ahmet - Gezici Mustafa, “Türk Boylarının İzinde Damgalar Üzerine Bir İnceleme (Orhun’dan Kastamonu’ya)”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum / Education And Society In The 21st Century Cilt / Volume 11, Sayı / Issue 33, Winter / Kış*, 2023.
- Bent, Theodor. “Küçük Asya’nın Yörükleri”, İngilizceden Notlar Ekleyerek Çeviren: Ufuk Ali Kaftanlı, *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* /23, 2021.
- Birdoğan, Nejat. “Anadolu Alevi Ocaklarının Kuruluşu, İşlevleri, Yayılmalı”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, I. Cilt, Genel Konular, Ankara: Feryal Matbaası, 1992.
- Çağatay, Nejat. “Tahtacılar”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, Cilt 11, İstanbul, 1979.
- Çandarlı, Şahin Aslı. “Türk Kültüründe Kaz ve Kazayağı Tamgası”, (Editör: Mehtap Dinçer), *6. International Conference on History&Culture, April 22-24, Proceedings Book*, Antalya, 2022.
- Çıblak, Nilgün. *Mersin Tahtacıları, Halk Bilimi Araştırmaları*, Ankara: Ürün Yayınları, 2005.
- Çıblak, Nilgün. “Tahtacılarda Ateş ve Ocak Kültü”, *2. Uluslararası Türk Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı*, 1. Cilt, (Ed: Dr. Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül), 17-18-19 Ekim, Ankara, 2007.
- Coşkun Çıblak, Nilgün. “Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymaklarının Yerleşim Alanları” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 68, (2013), 33-54.
- Derleme Sözlüğü I, A., 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 1993.
- Engin İsmail, “Tahtacılar: Kimdir ve Kökenleri Nereden Gelir?” – 3, *Toplumsal Tarih*, Cilt:5, Sayı:28, Nisan. (1996)
- Engin, İsmail. *Tahtacılar, Tahtacı Kimliğine ve Demografisine Giriş*, İstanbul: Ant Yayınları. 1998.
- Engin, Havva - Engin, İsmail (hızl.), *Alevilik*, İstanbul: Kitap Yayınları, 2004.
- Eröz, Mehmet. “Türk İçtimai Hayatında Totemizm İzleri”, *İslam Tetkikleri Dergisi* 4 Mart, 2012.
- Erpolat, Mehmet Salih. “Osmanlı Arşiv Belgelerinden Türkmen- Alevi Varlığını Tespit Etmenin Zorluğu ve İmkânları Diyarbakir Vilayeti Örneği” *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* / 2016 / 13.
- Ersal, Mehmet. *Veli Baba Sultan Ocağı*, Alevi-Bektaşî Kültür Enstitüsü, 2. Baskı, Köln/ Almanya, 2015.
- Ersal, Mehmet. “Aleviliğin Kurumsal Yapısında Değişim ve Dönüşüm: Ocak Sisteminden Tarikat ve Süreklere Evriliş”, *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı:26, 2022.
- Erten, Süleyman Fikri. “Teke Vilâyeti’nde Tahtacılar”, *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*, Ed. E. Aksoy, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Gökbilgin, M. Tayyip. *Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fâtihan*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:748, 1957.
- Güllüdağ, Nesrin, “Türklerde Damga Geleneği ve Nogay Türklerinin Damgaları Üzerine Bir İnceleme”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:6, Ocak, Türkiye, 2015.
- Gülten, Sadullah. “Kökler ve Dallar: Tahtacı Alevilerinin Menşei ve Tahtacı Cemaatleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 95, (Eylül 2020), 143-167.
- Günşen, Ahmet. “Türkiye Türkçesi Ağızlarında ‘Alevi-Bektaşî’ Anlamlı Söz Varlığı Üzerine”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 52 (Aralık 2022), 101-124.

- Güzey, Ahmet Rıfat. “XVII. Yüzyıl Sonu ve XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu Şehrinde Mahalle Adları Lakaplar, Aile Teşekkülü, Eğlence ve Ekonomik Hayat”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum / Education And Society In The 21st Century Cilt / Volume 7, Sayı/Issue 21, Kış/Winter, 2018.*
- Halaçoğlu, Yusuf. *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, 6. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020.
- Hamid Sadi. “Tahtacılar”, *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*, Ed. E. Aksoy, Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Kaftanlı, Ufuk Ali. “Aydın Eyaletinde Konar-Göçer Bir Aşiret: 2973 Numaralı Osmanlı Nüfus Defterine Göre Alaşehir Kazasında İki Tahtacı Topluluğu”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 106 (Temmuz 2023), 185-210.
- Kahyaoğlu Sinan - Çetin Necat, “Bayındır’da Üsküdarlı Tahtacı Türkmenler”, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, 4, 2016.
- Kamalov vd. *Slovar toponimov*, Başkirkoy ASSR, Ufa, 1980.
- Karataev, Oljabay K. *Kırgızdardın etnomadaniy baylanıştarının tarihınan*. Bışkek: Biyiktik Baspası, 2003.
- Kıldıroğlu, Mehmet. “Kastamonu ve Çevresinde Kıpçaklar, Kastamonu Tarihi Araştırmaları”, Şehir, Toplum ve Ekonomi, (Editörler. Şerif Demir-Orçun Nalezen), Ankara: Berikan Yayınları, 2023.
- Köşimova, Bibiayşa. *Mangıstau öniricer-su ataularının túsindirme cözdiği*.-Almatı: “Nurlı Alem”, 2020.
- Koshymova, Akhnur. “Türk Boylarının Aşiret Sembolleri (Damgaları)”, XIX. Türk Tarih Kongresi, 3-7 Ekim 2022, Cilt: IV, Ankara: TTK Yayınları, 2022. 209-226
- Köylerimiz, 1933.
- Kum, Atabeyli Naci. “Antalya Tahtacılarına Dair Notlar”. *Türk Arkeoloji Dergisi* 4, Ocak 1940.
- Küçük, Murat. “Horasan’dan İzmir Kıyılarına Alevi Türkmenler: Cemaat –ı Tahtacıyan”, İstanbul: Horasan Yayınları, 2009.
- Makal, Tahir Kutsi. *Âşık Hasan Dede*, İstanbul: Toker Yayınları, 1995.
- Masson, M. E. “K istorii gornogo del ana territorii Uzbekstana”, Digital Central Asian Archaeology, accessed September 9, 2024, <https://dcaa.hosting.nyu.edu/items/show/>
- Mutlu, Hasan Kahraman. “Balıkesir ve Batı Anadolu Yöresi Tahtacı Türkmenleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1 Winter, 2011). 1557-566
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Babaîler İsyanından Kızılbaşlığa: Anadolu’da İslâm Heterodoksisinin Doğuş ve Gelişim Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Belleten* 64 (239), Ankara, 2000. 129-160
- Saatçi Suphi, *Tarihi Gelişim İçinde Irak’ta Türk Varlığı*, İstanbul, 1996.
- Sansar, M. Fatih, “XIX. Yüzyılda Çukurova Türkmen Aşiretleri I: Cerit ve Tecirliler”, *Studies of The Ottoman Domain*, C.3, 5, (Ağustos 2013). 1-15
- Sarısır, Serdar. *Niyazi Bey ve Adana Bölgesi Tahtacıları*, Konya: Kömen Yayınları, 2012.
- Selçuk Ali, “Evcî Alevîlerinin Ölüm ile İlgili İnanış ve Uygulamaları”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 178, (Şubat-2009) İstanbul.101-109
- Seyirci Musa, “Elmalı Yöresinde Yörükler ve Tahtacılar”, *Millî Folklor*, C.I, Yıl:2, 8, (Aralık 1990) Ankara.
- Seyirci, Musa. *Batı Akdeniz Bölgesinde Tahtacılar*, İstanbul: Derin Yayınları, 2007.
- Slovar Turkmenskogo Yazıkı, Cilt:1, Aşhabad, 1962.
- Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimiz Adları, 1928.
- Sümer, Faruk. “Ağaç-Eriler”, *Belleten*, C. XXVI, 103,1962.
- Sümer, Faruk, *Oğuzlar*, Ankara: DTCF Basımevi, 1972.

- Sümer, Faruk, "Tahtacılar", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 39, İstanbul, 2010.
- Taşagül, Ahmet, "Mangışlak", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 27, İstanbul, 2003.
- Telci, Cahit. "Aydın Sancağının En Erken Tarihli Defteri: Halil Beğ Defteri'nin Parçası", *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, I/1. 2015.
- Telci, Cahit. "Cemaat-i Tahtacıyan: Aydın Sancağında Vergiden Muaf Tahtacı Topluluğu (XV-XVI. Yüzyıllar)" *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, 13, 2016.
- Togan, Zeki Velidî. *Umumi Türk Tarihi'ne Giriş I*, 3. Bask., İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981.
- Toros, Taha. *Toroslarda Tahtacı Oymakları*. Mersin: Mersin Halkevi Basımevi, 1938.
- Türkay, Cevdet. *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul: İşaret Yayınları, 2001.
- Ülkütaşır, M. Şakir. "Tahtacılar", *Türk Kültürü Dergisi*, 71. 1968.
- Ünal, Mehmet Ali. "XV-XVIII. Yüzyıllarda Sinop Tersanesi", XIV. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, II. Cilt, II. Kısım, 9-13 Eylül, Ankara, 2002.
- Üzel, Mustafa. *İzmir Narlıdere Yan yatır Tahtacı Alevi Ocağı, "sırrını açan taşlar"*, İzmir, 2021.
- Yakupoğlu, Cevdet. Kastamonu'nun Doğal Zenginliklerinden Küre Madenlerinin Tarihi Arka Planı, Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, Kastamonu'nun Doğal Zenginlikleri Sempozyumu, 16-17 Ekim, (2012). Kastamonu.
- Yakupoğlu, Cevdet. Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-ekonomik Tarihi, Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu, XIII-XV. Yüzyıllar, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2023.
- Yaman, Ali. "Kırgızistan'da Bilinmeyen Yesevi İzbasarları 'Laçiler'", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Bahar 2004/29, s. 33-47.
- Yavuz, Kâmil. "Anadolu'da Bir Çepni Merkezi: 13-16. Yüzyıllarda Sinop Ve Çevresinde Çepniler". *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 7/2 (Eylül 2022), 1090-1109. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.1158827>.
- Yılmaz, Abdurrahman. *Tahtacılar Gelenekler*, Ankara: Ulus Basımevi, 1948.
- Yörükân, Yusuf Ziya. Tahtacılar, *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, Tarihi, İçtimai, Dini, Felsefî, Yıl:3, Sayı:12, İkinci Teşrin, İstanbul: İstanbul Şehzadebaşı-Evkaf Matbaası, 1929.
- Yörükân, Yusuf Ziya. Tahtacılar, *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, Tarihi, İçtimai, Dini, Felsefî, Yıl:3, Sayı:13, İkinci Teşrin, İstanbul: İstanbul Şehzadebaşı-Evkaf Matbaası, I. 1929.
- Yörükân, Yusuf Ziya. *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015.
- Tezler**
- Aloğlu, Huri. *30 Numaralı Kastamonu Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.1124-1141/M.1712-1728)*, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Aydın, Mustafa. *Batı Türkistan'da Yer Adları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Bilge, Mehmet Can. *İnançlar ve gelenekler çerçevesinde Anadolu'da yaşayan Alevilik: Batı Ege tahtacıları*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Dağsever, Veli İlker. *2 Numaralı Kastamonu Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H.1084-1087/M. 1673-1677)*, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Gündoğdu, Serdar. *Ebu Dülef'in İran Seyahatnamesinin Tercümesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Horasanlı, Ahmet Aykut. *4595 Numaralı Kastamonu Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, (H.1279-1284)/M.1862-1868)*, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

- Kanburoğlu, Şeyda. *Türkiye Orman İşletmeciliğinde Odun Hammaddesi Üretiminde Tahtacıların Rolü*, Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Mühendislik Tezi, 2006.
- Maden, Ali. *41 Numaralı Kastamonu Şer 'iyye Sicilinin (H.1160/M. 1747-1748) Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Tırpanoğlu, Alaaddin. *1177 H./1763-1764 M. Tarihli Kastamonu Şer 'iyye Sicili*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Tosunoğlu, Ayşe. *Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 1993.
- <https://turkmenelinews.blogspot.com/2012/04/turkmen-aile-asiret-oymaklar-boylar.html>.

Extended Abstract

Different views have been put forward by local and foreign researchers on the origin of Tahtacı Turkmens. In their publications on the subject, foreigners have tried to portray Tahtacı Turkmens as Hittites, Christians, Armenians and Jews, and as evidence for this, they have based the trinity of Allah, Muhammad, Ali on the belief in the triple incarnation of Allah, Mary, and Jesus in Christianity. They have also associated the use of dol (dem, bade) in cem ceremonies with Christianity. In return, Tahtacıs have insisted that they are Turkmens. For this reason, we have used the term Tahtacı Turkmen in our article. While some local researchers see them as a community that came from Iran, the vast majority have based their origins on Central Asia, or Turkestan in a broader sense. As a result of our research, we have identified the name Tahta as a tribe, nomad group, and place name in various parts of Turkestan, including Azerbaijan, Bashkortostan, Kyrgyzstan, Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Afghanistan, East Turkestan, Kazan Tatars, Crimean Tatars, and even Altay and Khakassia. The fact that it is found in so many Turkish tribes may be evidence that the Tahtacıs have ties to Turkestan or that they came from Turkestan. The Tahtacıs' ties to Alevism must have started in the Mangyshlak region of the Turkmens in the Syr Darya region or in the Mangystau region, as it is called in Kazakh. Because it is known that the Turkish Alevism belief spread through Ahmet Yesevi and Hacı Bektaş Veli. However, it is known that the Tahtacı Turkmens do not look favorably on the teachings of Ahmet Yesevi and Hacı Bektaş Veli, that is, they are not affiliated with the lodges of Ahmet Yesevi and Hacı Bektaş Veli. In our opinion, although it is known that the Tahtacı Turkmens took their name from the profession of woodworking, it is also possible that they took it because of their beliefs. Because trees are like a sacred being both for Tahtacı and other Alevi groups. Data such as Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli and some other Alevi values wearing wooden swords, the fact that kams in ancient Turkish Shamanism have sword pictures on their drums, and Hacı Bektaş Veli bequeathing his wooden sword to Hasan Dede (Makal, 1995:21; Birdoğan, 1992:14) support this idea. It is seen that Tahtacı Turkmen groups formed in Kastamonu and its surroundings are mostly composed of Chepni. It is understood that some Tahtacı Turkmen tribes and nomads are formed from different Turkmen clans, clans and nomads. In fact, their descendants continue their lives in the same places even today. The issue here is that Tahtacı Turkmens have adopted the Alevi belief. In the researches conducted on the history of the region, there is not the slightest information about the Alevi belief in written sources. Despite this, this does not mean that there are no Alevis in Kastamonu. As a matter of fact, the lives of the forest villages are very similar to the Alevi life, that is, the old Turkish life. As a result of this research, it has been revealed that some place names are also the names of the Tahtacı tribe and nomad tribe. If these were one or two names, it could be called a coincidence. However, there are many tribes and place names related to both trees and wood. Names such as Ağaççı, Baltacı, Çubukçu, Hızarcı, which emerged from the tools used in cutting and turning trees into wood or from the profession, are also found as place names and dynasties in the region. In addition, the fact that the Tahtacı Turkmens gave the name Şah to holy places and other place names made with the name Şah such as Dilküşah, Doğanşah, Emirşah, Firenşah, Garipşah, Kızıkşah show the presence of the Tahtacı Turkmen

in the region. Although the name of the father (Hamza Baba) is used in religious places, as it is known, this does not show that he is Sunni or Alevi. Today's Kastamonu Chepni are completely Sunni. XV.-XVI. and even XVII. It is understood that the Chepni who lived in the 13th century had the Alevi faith. We understand this from the names of the places where other Alevi tribes, clans and communities were settled. It is understood that in Kastamonu and its surroundings, there were Alevis who followed the path of Hacı Bektaşî Veli such as Abdal, Abdallar, Abdallu, Abdalhasan, Abdalan, Abdalmusa, as well as Alevis who belonged to other lodges that did not recognize the Hacı Bektaşî Veli Lodge. The group we call Tahtacı Turkmens, which is the main subject of our article, is like this. This group, which is known to have lived mostly in cities such as Adana, Mersin, Antalya, Muğla, Aydın, Burdur, İzmir, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, also appears in Kastamonu as a place, clan and nomad in the census records. We come across place and community names such as Ağaççıyan, Alcı, Aydınlı, Çaylak, Çobanlı, Evçiler, Enseli or Eseli, Gökçeli, Kabakçı, Kahyalı, Tahta, Tahtacıyan, Tahtalu, Tahtalu and other Yaylağı from the various subgroups of this group, which we come across intensively in Küre and its surroundings (Araç, Daday), in Kastamonu. The records regarding the place names resembling the Tahtacı Turkmen communities in Kastamonu are later in date than the communities in Adana, Mersin, Aydın and İzmir. The first records about Tahtacı communities in Aydın are after 1430, while the earliest records about communities in Kastamonu are 1530. There is a century of time in between. An interesting point here is the one about Aydınlı Community. Generally, Çukurova Aydınlı people say that a group of them was sent to Aydın but for some reason the Aydınlı people here returned to Çukurova and its surroundings, and therefore these Avşar tribes were called Aydınlı because they went to Aydın and came back. The name Aydınlı is also encountered in Kastamonu. However, there is no information in the memory of the people or in written sources that this Aydınlı tribe was from Aydın. Only Aydınlı was recorded as one of the villages where the Tahtacıyan-ı Mağara-i Küre Community lived. Based on this, a relationship can be established. In addition, place names such as Celalli, Halidli, Halife, where Tahtacı people living in the Aegean region lived, also exist in Kastamonu. In my opinion, these Tahtacı Turkmen tribes and communities formed in Kastamonu must have been settled after Kastamonu fell into Ottoman hands in 1461. Because, just like the Tahtacı tribe and communities that Fatih Sultan Mehmet had brought to Ayasulug from Çukurova and assigned to prepare the trees and woods necessary for shipbuilding and exempted from tax, he must have assigned them to the woodworks of Küre mines in Kastamonu and to the ports of Amasra, Ereğli, İnebolu and Sinop, both as export products and for use in shipbuilding. It can be said that after the 17th century, especially after the end of the rebellions, these groups and communities stayed here and adopted Sunnism under the influence of the environment. The Turkishness of the Tahtacı Turkmens has ceased to be a matter of debate. Many publications have been made on this subject so far. From this study, it is understood that the origin of Tahtacı Turkmens is Turkistan, specifically from Altay to the west of Kazakhstan, namely from Mangışlak line, first Tahta, then in Anatolia, some Turkmens (mostly Chepni tribe) and Kıpçak tribes named Tahtacı realized this formation. The basic basis of this idea is the old Turkish naming tradition. This tradition is to give the name of the tribe, clan, oba or community to which the place of settlement belongs. The names such as Kayı, Kınık, Avşar are given to many places in Anatolia for this reason.

